

Romská rodina a dítě – cesty k uplatnění ve společnosti

Bc. Kateřina Pieterová

Diplomová práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2012/2013

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Kateřina Pieterová**

Osobní číslo: **H11388**

Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**

Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Romská rodina a dítě – cesty k uplatnění ve společnosti**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti integrace Romů do společnosti, romské rodiny, forem pomoci v rámci integrace.

Příprava metodiky výzkumné části.

Realizace kvalitativního výzkumu, vyhodnocení kazuistik a rozhovorů.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BALVÍN, Jaroslav. Filozofie výchovy a metody výuky romského žáka. Praha: Radix, s.r.o., 2008. ISBN 978-80-86031-83-5.

HIRTL, Tomáš.a Marek JAKOUBEK. Romové v osidlech sociálního vyloučení. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2006. ISBN 80-86898-76-8.

JAKOUBEK, Marek. Cikáni a etnicita. Praha: Triton, 2008. ISBN 978-80-7387-105-5.

PRŮCHA, Jan. Multikulturní výchova. Praha: Triton, 2006. ISBN 80-7254-866-2.

TESAŘ, Filip. Etnické konflikty. Praha: Portál, s.r.o., 2007. ISBN 978-80-7367-097-9.

Vedoucí diplomové práce:

doc. PhDr. Mgr. Jaroslav Balvín, CSc.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce:

30. listopadu 2012

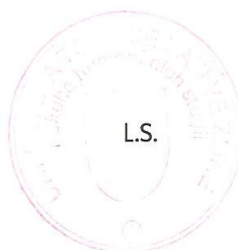
Termín odevzdání diplomové práce:

26. dubna 2013

Ve Zlíně dne 14. února 2013

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

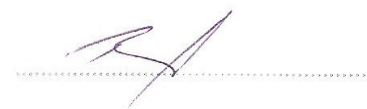
Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 20. 4. 2013

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací

2) Vysoká škola nevyhledně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledků obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Dizertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odvrátně uvolněné k obhajobě musí být dříve než pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlášení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výtisk, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odvrátním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledky obhajoby.

2) zákon č. 111/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezahrnuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užití-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě díla vytvořené učkem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 111/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Oupíná-li autor takového díla udělit svolení bez věcného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení obvyklého projevů jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li zjevně jinak, může autor školního díla své dílo užití či poskytnout jinému licencí, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výsledků, jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložil, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží ke výtí výsledků dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Romští obyvatelé a jejich specifický způsob života, uplatnění ve společnosti a následné hodnocení a přijetí Romů většinovou společností jsou témata, kterými se zabývám ve své diplomové práci.

Diplomová práce je v teoretické části zaměřena na objasnění základních pojmů. Dále se podrobněji zabývá romskou menšinou, především rodinou, kulturou a přístupem většinové společnosti k této minoritě a realizací projektů určených k sociálnímu začleňování Romů do většinové společnosti.

Praktická část je zaměřena na prezentaci výsledků výzkumu. Výzkum byl realizován formou rozhovoru se členy romské menšiny a rozbořem kazuistik.

Cílem diplomové práce bylo zjištění efektivity výsledků, o které projekty usilují.

Klíčová slova: Romové, rodina, kultura, hodnoty, edukace, diskriminace, sociální asistence

ABSTRACT

Topics which I deal with in my Thesis are Roma people and their specific way of life, as-
sertion in society, subsequent evaluation and acceptance of Roma people by the mainstre-
am society.

Diploma thesis is focused on the explanation of basic concepts in the theoretical part.

Further, the thesis deals with the Roma minority, especially family, culture and attitude of the mainstream society towards this minority and also implementation of projects for the social inclusion of Roma into the mainstream society.

The practical part is focused on the presentation of research results.

The research was conducted through interviews with members of the Roma minority and analysis of case studies.

The aim of the thesis was to determine the effectiveness of the results which the projects strive about.

Key words: Roma, family, culture, values, education, discrimination, social assistance

Ráda bych poděkovala panu doc. PhDr. Mgr. Jaroslavu Balvínovi, CSc. za jeho odborné vedení, podnětné připomínky, cenné rady a vstřícný přístup, které mi při psaní mé diplomové práce ochotně poskytoval.

Rovněž bych ráda poděkovala své rodině za podporu během studia, které si nesmírně vážím, a dále své vedoucí Bc. Lence Šimerdové, DiS., která mi byla metodickou podporou nejen při psaní diplomové práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 TEORETICKÉ VÝCHODISKO – POJMY	13
1.1 ROMOVÉ.....	15
1.2 ROMOVÉ JAKO ETNICKÁ MENŠINA	18
1.3 OTÁZKY SOCIÁLNÍHO VYLOUČENÍ A ROMOVÉ	19
1.3.1 Sociálně vyloučená lokalita.....	21
2 RODINA A DÍTĚ	24
2.1 ROMSKÁ RODINA.....	26
2.2 NEROMSKÁ RODINA.....	28
2.3 OBECNÁ KULTURA.....	28
2.4 ROMSKÁ KULTURA	29
2.4.1 Pohled z různých úhlů	30
3 MOŽNOSTI PODPORY INTEGRACE PROSTŘEDNICTVÍM PROJEKTŮ	32
3.1 KOMU JSOU PROJEKTY URČENY	34
3.2 KOMUNITNÍ CENTRUM MAJÁK ORLOVÁ	35
3.2.1 Popis projektu.....	35
3.2.2 Cíle projektu.....	35
3.2.3 Cílové skupiny.....	36
4 SOCIÁLNĚ PEDAGOGICKÝ PŘÍSTUP	37
4.1 SITUACE ROMSKÉ RODINY A DÍTĚTE V PODMÍNKÁCH SOCIÁLNÍHO VYLOUČENÍ.....	37
4.2 MOŽNOSTI ROMSKÉ RODINY A DÍTĚTE V PŘEKONÁNÍ SOCIÁLNÍHO VYLOUČENÍ.....	39
II PRAKTICKÁ ČÁST	42
5 VÝZKUMNÁ ČÁST	43
5.1 CÍL VÝZKUMU	43
5.2 DRUH VÝZKUMU	43
5.3 METODA VÝZKUMU	44
5.4 VÝZKUMNÝ VZOREK	45
5.5 ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT	46
5.5.1 Interpretace rozhovorů	46
Respondent č. 1 – uživatelka	46
Respondent č. 2 – uživatelka	47
Respondent č. 3 – uživatelka	49
Respondent č. 4 – uživatelka	49
Respondent č. 5 – uživatelka	50
Respondent č. 6 – pedagog	51

Respondent č. 7 – pedagog	54
Respondent č. 8 – pedagog	56
Respondent č. 9 – pedagog	59
Respondent č. 10 – pedagog	61
6 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	63
6.1 VYJÁDŘENÍ SE K VÝSLEDKŮM VÝZKUMU	67
6.2 NÁVRH ŘEŠENÍ	67
ZÁVĚR	69
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	71
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	76
SEZNAM OBRÁZKŮ	77
SEZNAM TABULEK	78
SEZNAM PŘÍLOH	79

23.4.2013

ÚVOD

Většina diskuzí na téma řešení romské otázky zvedá u některých obyvatel vlnu nevole. A proto není lehké zabývat se tímto tématem, aniž bychom se nedostali do sporu. Proč jsem si zvolila právě toto téma? Především z popudu své profese. Problematikou integrace Romů do společnosti, jejich specifickými aspekty života a projevy sociálně patologického způsobu chování se denně zabývám. Jelikož pracuji jako sociální pracovník ve „vyloučené lokalitě“ v Orlové – Porubě a převážnou část mé klientely tvoří právě Romové, využila jsem této příležitosti k psaní diplomové práce. Cílem mé práce není poukazovat a vyzdvihovat kvality Romů a upozorňovat na neoprávněnost předsudků společnosti nebo naopak, ale poukázat na důvody a smysl projektů, které vznikají za účelem sociálního začlenění Romů do společnosti.

Romové jsou již mnoho let nedílnou součástí české společnosti, přesto soužití s tímto etnikem je stále předmětem diskuzí a nekonečných sporů. Dalo by se říci, že rozdílné názory rozdělují společnost na dva tábory stojící proti sobě. Na jedné straně jsou to Romové, kteří většinové společnosti vytýkají především neochotu přijmout je takové, jací jsou, se svými hodnotami typickými pro svou identitu, dále rasismus, diskriminaci a nadřazené jednání. A na straně druhé „neromští“ obyvatelé, kteří neuznávají jejich hodnotový žebříček a prezentují je jako kriminální, nečestnou a agresivní přítěž pro společnost, parazitující především na sociálních výhodách poskytovaných státem.

Nezřídka se setkávám s otázkami typu - „Proč se raději neinvestuje do zřízení nových mateřských škol?“ „Proč většina rodičů svým dětem hradí vysoké poplatky za různé volnočasové aktivity, kdežto těmto dětem jsou volnočasové aktivity zajištěny zdarma.“ „Nemyslíš si, že je to všechno zbytečné?“ Na tyto otázky si zřejmě umí každý sám odpovědět, nicméně v těchto odpovědích je ovšem ukrytý pouze názor získaný zkušeností jednotlivce. Dle mého názoru nelze vyvodit závěry, aniž bychom poznali skutečnosti a nahlédli hlouběji do problému.

Na základě svých teoretických i praktických poznatků, které jsem v rámci své praxe získala, přináším čtenářům na následujících stránkách svůj pohled a názor na vzniklé etnické konflikty. Jak jsem již uvedla, cílem mé práce je tedy poukázat na oprávněnost projektů určených k pomoci začlenění Romů do společnosti a přispět tak k pozitivnímu pohledu na skutečnosti, které vyplývají ze společného soužití.

V úvodu teoretické části je práce zaměřena na základní pojmy, následně jsou popsány faktické údaje představující mimo jiné romskou rodinu a dítě, romskou kulturu a především úlohu a cíle projektu. Teoretická část je doplněna o vyjádření se k některým situacím autentickými projevy samotných Romů.

Praktická část je zaměřena na kvalitativní výzkum efektivity výsledků, o které projekty usilují. Výzkum je realizován za pomoci kazuistik a rozhovorů, které poskytli uživatelé a pedagogové. Kazuistikami jsou autentické příběhy pěti romských rodin. Tyto rodiny spojují podobné tíživé situace, ale jejich rozdílnost spočívá v přístupu k řešení problému.

S výsledky své práce bych ráda seznámila všechny, kteří se zajímají o problémy v soužití s Romy.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 TEORETICKÉ VÝCHODISKO – POJMY

V rámci této kapitoly a jejich podkapitol je práce zaměřena na objasnění základních pojmů vztahujících se především k romskému obyvatelstvu (minoritě) a sociálnímu postavení a prezentaci Romů v majoritní společnosti.

➤ Majorita

Tento pojem má mnoho různých vyjádření, shodně však označuje většinu a je především spojován se společenským postavením.

Majoritu můžeme ve vztahu k romským občanům také částečně chápat jako převažující skupinu, která se v důsledku narůstání sociálních problémů v souvislosti s Romy snaží vystupovat jako nadřazená a usměrňovat vývoj sociálního postavení romského etnika dle svých společensky přijatých norem.

➤ Minorita

Minoritou v tomto případě označujeme národnostní menšinu, kterou tento termín vymezuje jako skupinu osob odlišující se v některých aspektech od většinové společnosti.

„Vymezení pojmu národnostní menšina a příslušník národnostní menšiny stanoví zákon 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Konkrétně § 2 zní:

- 1. Národnostní menšina je společenství občanů České republiky žijících na území současné České republiky, kteří se odlišují od ostatních občanů zpravidla společným etnickým původem, jazykem, kulturou a tradicemi, tvoří početní menšinu obyvatelstva a zároveň projevují vůli být považováni za národnostní menšinu za účelem společného úsilí o zachování a rozvoj vlastní svébytnosti, jazyka a kultury a zároveň za účelem vyjádření a ochrany zájmů jejich společenství, které se historicky utvořilo.*
- 2. Příslušníkem národnostní menšiny je občan České republiky, který se hlásí k jiné než české národnosti a projevuje přání být považován za příslušníka národnostní menšiny spolu s dalšími, kteří se hlásí ke stejné národnosti.“ (Česko 2001)*

➤ **Rasismus**

Prokešová (2010, s. 9) uvádí, že rasismus je ideologie představující soubor koncepcí, které vycházejí z xenofobie a tvoří jeho ideologickou nadstavbu. Předpokládají fyzickou a duševní nerovnost lidských ras a rozhodující vliv rasových odlišností na dějiny a kulturu lidstva.

„V roce 1963 přijalo Valné shromáždění Deklaraci OSN o odstranění všech forem rasové diskriminace. Deklarace stanoví, že všichni lidé jsou si ve své podstatě rovni a že jakákoli diskriminace na základě rasy, barvy či etnického původu je porušením lidských práv zakotvených ve Všeobecné deklaraci lidských práv a překážkou přátelských a mírových vztahů mezi státy a národy. O dva roky později Valné shromáždění přijalo Mezinárodní úmluvu o odstranění všech forem rasové diskriminace, která zavazuje smluvní státy, aby přijímaly legislativní, právní, administrativní a jiná opatření za účelem prevence a trestání rasové diskriminace.“ (Informační centrum OSN, 2005)

➤ **Diskriminace**

V souvislosti s Romy se velmi často setkáváme s pojmem diskriminace v různých aspektech života. Nezřídka je tento pojem také hojně užíván samotnými Romy a to především v situacích, kdy se v jednání s Romy objevuje jakákoliv direktiva. Dalo by se říci, že pojem diskriminace se pro Romy stal „oblíbeným“ vyjádřením nesouhlasu s konkrétním stavem.

Přesto je romská diskriminace závažným problémem. Romové byli odstrkovaní v Evropě již v minulosti. Zintenzivnění napětí vůči Romům přišlo s nástupem nacionalismu v některých zemích. Diskriminace jak explicitní tak implicitní je zastoupena v mnoha oblastech života např. vzdělávání, zaměstnávání, bydlení. Ve střední a východní Evropě byli Romové vytlačeni z hotelů a restaurací. (Ringold, Orenstein, Wilkens, 2005, s. 13)

Diskriminace tedy znamená rozdílný přístup a zacházení s lidmi ve srovnatelných situacích na základě jejich rasy, etnického původu, národnosti, pohlaví, náboženského vyznání atd. a je právně zakázáno (Prokešová, 2010, s. 10).

V rámci diskriminace je potlačována osobní i sociální identita dané osoby. Dle Nakonečného (2009, s. 449) je identita vlastní uvědomění si svých vlastností, schopností a postojů

ve smyslu existenciální kontinuity. Vědomí své příslušnosti k určitým skupinám je sociální identita.

➤ **Inkluze**

Pojmem inkluze je označováno zapojení. Původně definice tohoto pojmu byla užívána v oblasti vzdělávání a její podstatou je rovný přístup ve vzdělávání všem bez ohledu na fyzické, intelektuální, emocionální, sociální, jazykové nebo jiné podmínky. (Průcha, Walterová, Mareš, 1995, s. 85)

➤ **Adaptace**

Charakteristika termínu adaptace je variabilní v závislosti na oboru, který tohoto pojmu využívá. Primárně byl tento pojem užíván v biologii, následně se přenesl do psychologie a sociologie aj. Obecně je tímto pojmem vyjadřována schopnost přizpůsobit se.

Ze sociálního hlediska je adaptace chápána jako proces postupného přizpůsobování se člověka sociálním podmínkám. (Hartl, Hartlová, 2000, s. 16)

➤ **Segregace**

Segregaci lze definovat jako diskriminující dělení společnosti z různých aspektů, zejména rasových, etnických, majetkových, kulturních apod. (Hartl, Hartlová, 2000, s. 261)

Segregaci nacházíme v různých souvislostech. Nejčastěji se setkáváme se segregací sociální, která se prohlubuje v důsledku diferenciací obyvatelstva z podnětu ekonomických, sociálních aj. vlivů. Přesto, že je možné tento jev považovat za přirozený, v konečném důsledku negativně ovlivňuje sociální kohezi společnosti.

1.1 Romové

Rom nebo jiné svým způsobem impertinentní označení cikán, znamená v překladu „muž“ nebo „člověk“, „Romni – romská žena“ ve smyslu ke komunitě se společným jazykem a

původem. Původ tohoto slova není zcela jasný, ale zřejmě pochází z indického slova „dom“, které znamená člověk.

Na prvním světovém kongresu v Londýně v roce 1971 vyzývali Romové veřejnost k tomu, aby místo označení Cikáni bylo užíváno pojmu Romové. Důvodem k přijetí tohoto pojmenování byl původ a obsah pojmu Cikán, který komunitě přisoudila většinová populace. (Unucková, 2007, s.5)

Někteří Romové ovšem toto pojmenování nevyžadují a spíše souhlasí s označením Cikán, jelikož jej nepovažují za hanlivé. Oba tyto pojmy však shodně označují etnickou menšinu, jejíž kořeny sahají až do středověké Indie.

V Praze roku 1991 byli Romové označeni jako národní minorita. Mezinárodní romská unie během setkání v Praze roku 2002 zveřejnila prohlášení romského národa. Pouze minimální počet Romů se hlásí k romské národnosti. (Balvín, Kwadrans, 2009)

„Romové patří k národnostní menšině v naší republice. Bez nadsázky se dá říci, že momentálně k té nejproblematičtější. Další vývoj vzájemných vztahů je velikou otázkou, bohužel ne nespojenou s určitými obavami co bude dál. Slabou útěchou může snad být, že romské etnikum není problémem pouze u nás, ale v celé Evropě.“ (Prokešová, 2010, s. 16)

➤ Historie Romů na území České republiky

Romové se během své historie setkávali především s odmítavým postojem společnosti. Jejich nelehké postavení vedlo k potlačování jejich přirozenosti, což dle mého názoru mělo za následek to, že se Romové dosud nezařadili do majoritní společnosti tak, jak bychom očekávali, neboť se neustále snaží ukázat, jaká je jejich pravá identita, kultura a jaké postoje a stanoviska vůči světu zaujímají.

Romové pocházejí z Indie, kterou postupně začali opouštět v osmém století. O Indickém původu svědčí mnoho faktorů, které tuto teorii potvrzují. V patnáctém století byli již Romové rozptýleni po celé Evropě. Zpočátku bylo evropské obyvatelstvo k těmto kočovníkům shovívavé, jelikož Romové přinášeli např. nové technologie ve zpracovávání železa a jiných kovů. Jejich „exotičnost“ byla rovněž společností pozitivně vnímána.

Přibližně od poloviny šestnáctého století se postoj vůči Romům mění. Katolická církev začala již dříve poukazovat na to, že jejich chování nekoresponduje s tím, co společnost od

„kočovníků“ očekává. Tzv. „zlatý věk“ střídá období nedůvěry přerůstající v otevřenou represí. Protiromské nálady se stupňovaly po založení požáru v Praze roku 1541, ze kterého byli právě Romové obviněni. Roku 1545 byl Ferdinandem I. vydán mandát o vypovězení Romů ze země. Leopold I. roku 1697 prohlásil Romy za psance. Císař Karel VI. nařídil nejen tvrdé stíhání a trestání Romů, ale všech, kteří jim poskytovali jakoukoliv pomoc. Za vlády Marie Terezie se panství, na kterých nacházeli Romové útočiště, pokusila o poněkud vstřícnější postoj. Císařovna nahradila otevřenou represí asimilačními pokusy, ovšem za určitých omezení. V tomto duchu pak pokračoval její syn Josef II., který kladl důraz na vyučení Romů a plnění povinné školní docházky. Díky tomuto přístupu se s Romy začalo počítat jako se skutečnými obyvateli daných území.

Za první republiky byli Romové, tehdy označováni jako Cikáni, uznáni svébytnou národnostní menšinou. Československo vůči Romům ale nadále uplatňovalo zákon o potulce z roku 1885. V roce 1927 byla snaha o asimilaci Romů upravená zákonem č. 117 o potulných Cikánech. Při prvním soupisu Romů v letech 1928 – 1929 byla Romům starších čtrnácti let vystavená „Cikánská legitimace,“ kterou byli Romové povinni se prokazovat na požádání úředních osob. Pokud chtěli nadále vést kočovný život, museli si zažádat o vystavení tzv. kočovného listu.

Roku 1939 nařídilo protektorátní ministerstvo vnitra svým podřízeným úřadům, aby vydali příkaz k okamžitému usazení Romů. Neuposlechnutí tohoto výnosu bylo trestáno umístěním do kárných pracovních táborů. V období let 1942 – 1944 bylo vypraveno čtrnáct transportů tzv. „asociálů“, ke kterým byli Romové taxativně zařazeni. V době druhé světové války romské děti nesměly navštěvovat školu.

Po válce jsou Romové „náborováni“ na práci do Čech. V padesátých letech komunistický režim opět degraduje Romy na asociální vrstvu.

V roce 1965 byl usnesením ÚV KSČ a vlády ČSSR zřízen Vládní výbor pro cikánské obyvatelstvo, jehož hlavním úkolem bylo zapojit Cikány do pracovního procesu a vymýtit romské osady. (Historie Romů na území ČR)

Po roce 1989 se Romové stali svébytnou národnostní menšinou se všemi právy, které náleží menšinám v České republice. Přesto je soužití Romů s občany majoritní společnosti stále velmi konfliktní.

1.2 Romové jako etnická menšina

„Existence malých etnik a etnických menšin se vyznačuje mnoha specifiky. Každý etnický uvědomělý člen některé menšinové populace je touto skutečností determinován, ovlivněn a do určité míry i handicapován.“ (Šatlava, 2009, s. 46).

Postavení romského obyvatelstva v naší společnosti se následkem vzrůstající tendence sociálních problémů zhoršuje. Převážná část má pouze základní vzdělání a s tím souvisí vysoká nezaměstnanost, která vede k nízké životní úrovni a tím ke zvyšování nežádoucích jevů ve společnosti.

Jako etnickou menšinu nazýváme skupinu lidí mající společný původ, své specifické kulturní znaky, tradice i mentalitu.

Jak uvádí Průcha (2003, s. 24) tento termín označuje každou skupinu obyvatel, která v jednotlivých zemích nepatří k většinové populaci.

Podle Eriksena (2008, s. 339) lze etnickou menšinu definovat jako skupinu, která nemá politickou převahu a existuje jako etnická kategorie. Přestože „menšina“ bývá obvykle chápána jako méněpočetná, v odborné literatuře vymezuje politickou podřízenost.

Romové ovšem netvoří jednoduše etnikum, ale dělí se na mnoho skupin, jejichž pojmenování vychází z místa, odkud pocházejí.

Dle Horváthové (cit. podle Bakalář 2004, s. 10) jsou v České republice nejpočetnější skupinou Romové pocházející ze Slovenska tzv. Romungro (65% - 80%), dále jsou to olašští Romové, tzv. Valachrom (10%), čeští a moravští Romové, maďarští, tzv. Ungrikorom a němečtí, tzv. Sinti.

Před druhou světovou válkou na území České republiky žili tzv. čeští Romové, kteří se ovšem ve většině stali obětmi holokaustu a zahynuli v koncentračních táborech.

Jak uvádí Nečas (1998, s. 58) *„romská populace se vyznačuje vysokým podílem dětí a velmi nízkým podílem osob v postproduktivním věku. Z obou těchto charakteristik vyplývá, že v její věkové struktuře zůstává zachován progresivní typ, který sám o sobě podmiňuje dynamiku produkce. Jako svébytná etnická menšina, jejíž početnost bude tedy s ohledem na demografic-*

ký vývoj do budoucna stále vyšší, mají příslušníci stále relativně velmi nízkou životní úroveň. S ohledem na stupeň vzdělání a kvalifikace postihnou sociální důsledky ekonomické transformace podstatně výrazněji romskou než ostatní složky naší společnosti. Dojde tak k sociálnímu propadu, jehož projevem bude konzervace zaostalosti a bídy, nezaměstnanost a závislost na finančních podporách a sociální péči. To vše může vést k adekvátnímu růstu parazitismu a kriminality, stejně jako k prohlubování sociální distance a rasové předpojatosti.“

S výše uvedeným naprosto souhlasím a myslím si, že toto tvrzení z roku 1998 v současné době již zcela naplnilo svůj obsah.

1.3 Otázky sociálního vyloučení a Romové

Sociální vyloučení lze definovat jako stav omezující určité jednotlivce, rodiny, skupiny v přístupu ke zdrojům potřebných pro participaci na sociálním, ekonomickém, politickém a občanském životě. K příčinám podílejících se na tomto stavu patří chudoba, nízké příjmy, diskriminace, nízká míra vzdělanosti či etnická příslušnost. V důsledku této situace je těmto lidem dlouhodobě odepřena možnost rozvojových příležitostí, které jsou většině obyvatel k dispozici. (Navrátil, 2003, s. 223).

Dle zákona 108/2006 Sb. je sociální vyloučení „*vyčlenění osoby mimo běžný život společnosti a nemožnost se do něj zapojit v důsledku nepříznivé sociální situace.*“ (Česko, 2006)

Dle Hirtla a Jakoubka (2006, s. 11) tento termín popisuje situaci, kdy je z určitých sociálních vztahů a interakcí a z provozu sociálních institucí přístupných většině společností vyloučen člověk, rodina, domácnost, společenství nebo celá subpopulace.

Sociální vyloučení je termín mající mnoho interpretací. Společným jmenovatelem jsou faktory, které negativně zasahují do různých oblastí života:

➤ **nízká úroveň vzdělání a vysoká míra nezaměstnanosti**

Životní styl Romů a jejich životní postoj je úzce spjat s jejich tradicemi, jazykem a uznávanými hodnotami. Dalo by se říci, že tyto nejsou vždy v souladu s hodnotami majoritní společnosti. Určitá absence motivace ke vzdělávání a despekt k instituci školy má za násle-

dek nízkou úroveň vzdělání u většiny Romů, což se přímo podílí na vysoké nezaměstnanosti romské populace.

➤ **nízké příjmy a chudoba**

Díky nízkému vzdělání, které má většina romské populace, dále minimální nebo úplné absenci praxe je šance uplatnit se na trhu práce mizivá. Ve velké míře k tomu přispívá i fakt, že Romové jsou z hlediska špatných referencí o svém etniku často diskriminováni. Ovšem nelze také opomíjet tu skutečnost, že mnoho Romů o práci ani nestojí, přestože v rámci médií se prezentují jako práce chtiví.

Ve své praxi se často setkávám s tvrzením, že práce je minimálně hodnocená, a proto je jednodušší dobrovolně zvolit nezaměstnanost. Navíc Romové nevidí výsledky své práce okamžitě, což je rovněž jedním z faktorů podílejícím se na nezájmu pracovat. Velká část Romů tak nedisponuje velkými finančními prostředky, a tím se ocitají na hranici chudoby.

muž 53

„Nemám nic proti práci a jsem zvyklý pracovat. Kdysi jsem pracoval, ale nyní práce pro mě není, nejsem vzdělaný a jsem pro ně už starý. Já i moje rodina pobíráme dávky a já se synem si přivyděláváme. Vozíme „šrot“, z bouraček čistíme a prodáváme cihly. Za to máme peníze hned. Doma mám ještě sedm dětí a peníze potřebujeme, a když odvezu železo, dostanu peníze a můžu koupit třeba synovi boty hned a nemusím čekat, až na ně budu mít.“

➤ **život v kontextu lokálního prostředí a minimální sociální sítě**

V důsledku nízkých příjmů a rostoucích dluhů, převážně na nájemném jsou Romové sestěhováváni do míst s nekvalitními bytovými podmínkami, tedy do malometrážních bytů nižších kategorií, popřípadě ubytoven.

Další element, který posunuje Romy na okraj společnosti je sounáležitost k prostředí, ve kterém žijí, a k osobám, se kterými toto prostředí sdílejí. Většinou se jedná o celé početné rodiny, jejichž členové rezignovali na jakoukoliv snahu o zlepšení situace a postupně při-

vykli stylu života, který je jim tímto prostředím nabízen. Mladí Romové po vzoru svých rodičů a dalších členů rodiny považují tento způsob života za „normální“ a neměnný.

Následně jsou tak přímo vytvářeny lokality, které v důsledku své pozice, vizáže a způsobu života jejich členů tvoří jakýsi celek mající svůj vlastní způsob existence a které jsou definovány termínem sociálně vyloučená lokalita.

1.3.1 Sociálně vyloučená lokalita

Sociálně vyloučené lokality chápeme jako prostory, kde žijí osoby (ve větším počtu převažují Romové), které jsou považovány za sociálně vyloučené. Vyznačují se nekvalitním bydlením, překročením kapacity bytů, špatnými hygienickými podmínkami, nepřítomností nebo omezeným počtem služeb (např. lékařská péče, poštovní služby, atd.). K dalším identifikátorům lokality patří větší množství objektů, které jsou v havarijním stavu, nevyhovující stav pozemních komunikací, znečištěné venkovní prostory apod. Rovněž sociální charakter těchto lokalit je velice závadný, neboť jsou zde ve velké míře zastoupeny patologické projevy v chování, jsou to zejména lichva, kapsářství, drogová dealerství, prostituce, zanedbávání školní docházky aj.

Život v sociálně vyloučené lokalitě s sebou přináší nežádoucí projevy, které je nutné operativně řešit a to zpravidla za účasti dotčených orgánů, jako jsou Policie České republiky, Městská policie, úřady či magistráty měst, zejména oddělení sociálně právní ochrany dětí, školská a zdravotnická zařízení atd.

Přestože je jejich prostorové ohraničení zpravidla patrné, není toto podmínkou. „Lokalita“ může být uzavřená okolní zástavbou nebo se může jednat pouze o malý počet bytů v panelovém domě. (Sociální začleňování v obci 2012, s. 10 – 11)

Názory na sociálně vyloučené lokality se různí. Záleží především na lidech, kteří o nich mluví. Z pohledu osob, které nejsou její součástí, se jedná o špinavou, téměř životu nebezpečnou část města, kde se ani při největší vůli lidé pokud nemusí, nezdrží. Na druhou stranu je zde názor i těch, pro které je toto místo domovem, ať dobrovolným nebo nuceným.

žena 18

„V této lokalitě žiju od narození, stejně jako mí rodiče, prarodiče se sem přistěhovali ze Slovenska. Všichni bydlíme v bytech, jen bratr s rodinou na ubytovně. Máme to k sobě blízko a to je dobře, protože když si potřebuji něco zařídit ve městě, rodiče mohou pohlídat mé děti, stejně tak bratrovi. Jsem tady spokojená já i můj přítel a věřím, že i mým dětem se zde líbí, nemáme tak drahý nájem jako v jiné části města a mám tady rodinu a přátele. Je tady i obchod, takže víc asi nepotřebuji. Hlavně v létě, když jsem s rodinou a přáteli venku a můžeme být sami sebou. Nikomu nevadíme, jsme si tady všichni rovni.“

muž 49

„V této části města žiji, protože musím. V době kdy jsem se tady dostal, byla moje žena na mateřské dovolené. Já jsem byl propuštěn z práce a další jsem nesehnal. Časem jsme se dost zadlužili a neměli jsme na nájem. Potom to šlo rychle, exekuce, vystěhování a bydlení na ubytovně. Šel bych hned odsud pryč, ale nemám kam a nemám ani prostředky. Není to ideální místo, ale určitou dobu se zde dá žít.“

Většina lidí k těmto místům zaujímá velmi negativní postoje a bohužel na základě ovlivnění emocemi nepřicházejí žádná konstruktivní řešení, nýbrž názory a vyjádření, která možná hraničí s projevy rasismu. Na straně druhé je zde také zoufalství a bezmoc, se kterou se většina bohužel učí žít.

žena 72

„Víte, tady to byla pěkná a klidná část města. Převážně zde bydleli horníci pracující na šachtách v okolí. My skalní jsme tady vychovali své děti i vnuky a myslím, že nám tady nic nechybělo. Ve své době tady bylo opravdu pěkné místo k bydlení. Bohužel pak šachty začali zavírat a mladí odcházeli. Začali se nám tady stěhovat Romové. Neříkám, někteří jsou fajn i jejich děti jsou moc šikovné a nám starým pomůžou, ale takových je tu málo. Ten zbytek tady dělá to, co tu vidíte. Sypou odpadky z oken, vyhrávají do noci, atd. Ale co můžeme, nic. Člověk se bojí něco říct, protože to pak bruslí na hodně tenkém ledě.“

O použité literatuře

V této kapitole jsem vzhledem k rozmanitosti pojmů čerpala z různých zdrojů. Většina publikací vztahujících se k tomuto tématu si je podobná.

Nejčastěji použitým zdrojem zabývající se touto tematikou byla publikace Miriam Prokešové - Romové, otázky a hledání odpovědí.

Problematikou integrace Romů do společnosti se zabývá mnoho autorů. Otázkou však zůstává, zda všichni, kteří se jakýmkoliv způsobem podílejí na definování problému a hledání možnosti řešení, opravdu vycházejí ze zkušeností s touto etnickou menšinou.

Dle mého názoru autorka objektivně popisuje a hodnotí situaci ve společnosti, tedy popisuje věci pravými jmény. Čemuž odpovídá i ní zmiňované přísloví „*pokud chceme někomu pomoci, nebudeme mu chytat ryby, ale naučíme ho ty ryby chytat.*“

2 RODINA A DÍTĚ

„Manželství, rodina a domov má být zázemím člověka. Domov je totiž víc než nádražní peron, kam se přichází, kudy se prochází, odkud se nepřetržitě odchází. Není ani nocležna, ani příležitostná stravovna.“

Jan Procházka

Rodina je definována různě, a to v rámci společenskovední disciplíny, která se jí zabývá v souladu s předmětem výzkumu. Rodinou se zabývá zejména pedagogika a psychologie, dále jsou to sociologie, sociální pedagogika, sociální psychologie, antropologie, právo, atd.

V této kapitole je rodina definována z různých společenskovedních oborů. I v současné době je rodina považována za základní společenské soužití.

➤ Pojetí rodiny

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů definuje manželství jako „trvalé společenství muže a ženy založené zákonem stanoveným způsobem. Hlavním účelem manželství je založení rodiny a řádná výchova dětí“. Zákon dále upravuje vzájemná práva a povinnosti členů rodiny a přesně vymezuje manželství, rodičovskou odpovědnost, výchovná opatření, pěstounskou péči, osvojení, poručenství, opatrovnictví, určení rodičovství a vzájemnou vyživovací povinnost mezi členy rodiny.

Rodina je dle Průchy, Walterové a Mareše (1995, s. 189) nejstarší společenská instituce, plnící funkce socializační, ekonomické, reprodukční atd. Formuje vztahy jedinců žijících v rodině, podílí se na vytváření hodnot a postojů.

Hartl (2004, s. 230) vymezuje rodinu jako společenskou skupinu, která je spojena buďto manželstvím, nebo pokrevními vztahy, dále odpovědností a vzájemnou pomocí.

Jak uvádí Matoušek (2003, s. 9) rodina je unikátní a nenahraditelnou institucí protože nejlepším možným způsobem spojuje specifické a univerzální. Děti by se nedaly vychovávat bez osobního velmi angažovaného zaujetí rodičů a dále bez respektu k potřebám a danému stavu společnosti.

Vágnerová (2007, s. 30) definuje rodinu jako nejvýznamnější sociální skupinu, která se zásadním způsobem podílí na formování psychiky a specifickým způsobem předává socio-kulturní zkušenosti dětem.

Dle Bakošové (2011, s. 80) je rodina právní, legislativní a partnerský vztah mezi manželi, rodiči a jejich dětmi plnící zásadní funkce a rovněž také vytváří prostor, kde členové rodiny uspokojují své potřeby.

➤ **Role rodiny v edukaci**

Každý z nás žije a vyvíjí se v rámci působení interpersonálních vztahů s lidmi, se kterými se zná a se kterými žije v blízkých vztazích. Typickým příkladem takového působení je vliv rodiny. (Říčan, 2004, s. 30)

To, jaký z nás bude člověk, víceméně závisí na rodinném prostředí. Samozřejmě že i člověk, který nemůže svou rodinu dávat za vzor, může být kvalitním prvkem společnosti či naopak.

Struktura, charakter a způsob vedení v jednotlivých rodinách se podílí na rozmanitosti společnosti, ve kterých se tyto rodiny nacházejí.

Měli bychom se tedy zaměřit na podporu pozitivních faktorů, které jsou přínosem pro společnost bez ohledu na to, ze kterých etnických rodin pocházejí.

➤ **Funkce rodiny**

Rodina je nezastupitelnou součástí sociálního vývoje. Kraus (2008, s. 81 - 83) uvádí šest zásadních funkcí rodiny:

- a) biologicko-reprodukční,
- b) sociálně-ekonomická,
- c) ochranná
- d) socializačně-výchovná
- e) rekreace, relaxace, zábava
- f) emocionální

2.1 Romská rodina

Tradiční romská rodina se vyznačuje svou velikostí, nejde však pouze o velký počet dětí, ale i soužití více generací. Romské děti tak převážně vyrůstají ve společnosti většího počtu sourozenců a navíc dalších sestřenic a bratranců, členy rodiny jsou prarodiče, tety a strýcové. Romská rodina na venek působí jako solidární a jednotná instituce. (Šišková, 1998 s. 98)

Výchova dětí v romských rodinách je velmi liberální, nedirektivní, s nedůsledností při plnění povinností, především týkajících se školních povinností. (Říčan, 2000, s.)

„Výchova dětí v romských rodinách je hodně volná. Rodiče nevytvářejí hranice pro chování dítěte. Dítě vše může a nic nemusí. Hodně se mu promíjí. V běžné české rodině je dítě vychováváno k samostatnosti. V romských rodinách jsou děti velice dlouho obsluhovány maminkou, babičkou, staršími sourozenci, hlavně děvčaty. Kluci nejsou vedeni k samoobslužným činnostem téměř vůbec. Romské děti nejsou pod tlakem rodičů a jejich nároků, mají méně vnitřních konfliktů, mohou otevřeně mluvit o všem, co je zajímá, vždy se najde v rodině někdo, kdo jim odpoví, kdo uspokojí jejich potřeby. Romské dítě není nikdy samo. Dokonce ani při spaní. Jednak proto, že v bytě nebývá tolik místa, aby každé z dětí mělo svou vlastní postel, ale i kdyby měl“ (Pape, 2007, s. 13).

Toto vyjádření ve většině lidí evokuje pocit, že romská rodina je instituce špatná a pro společnost nepřínosná. Českou společnost tvoří spousta rodin a každá je něčím specifická a má svůj význam. Hodnoty, které jsou v romské rodině vytvářeny a akceptovány, jsou možná odlišné pro většinovou společnost, nicméně tvoří konkrétní identitu dané rodiny.

Dá se říci, že klasickým modelem romské rodiny, z pohledu veřejnosti, je skupina osob složená především z nesezdaného páru a většího počtu dětí, neuznávající hodnoty a řád většinové společnosti, s ambivalentním postojem k trestné činnosti.

To, jakým způsobem na své rodiny, jejich vývoj, sociální postavení a členy rodiny pohlížejí někteří Romové, je v rozporu s tím, jak na romskou rodinu pohlížejí členové majoritní společnosti.

žena 32

„Jsem dcera, vnučka, sestra, družka a hlavně matka a jsem cigánka, ale nestydím se za to. Jsem možná jiná, ale nejsem špatný člověk, nikdy bych nezabila a nikdy nic neukradla. Se svým druhem žiji již 16 let, máme šest dětí. Nejstaršímu je 12 let a nejmladší má 8 měsíců. Bydlíme v bytě. Já jsem vyučená švadlena a v současné době na mateřské dovolené, druh má základní vzdělání a momentálně je v evidenci úřadu práce, ale pracuje na „černo“. Navíc se starám o nemocnou matku svého druha. Nemáme nikde žádné dluhy a s ostatními Romy se stýkáme minimálně, jelikož rozdílné názory na výchovu, vzdělávání, nebo zaměstnání vyvolávají konflikty. Jsme tady jeden pro druhého a snažíme se žít v souladu s okolím. Naše školou povinné děti, nemají ve škole žádné větší problémy, pouze syn (7 let, 2. třída) má potvrzeno ADHD. Moje rodina je dle mého názoru stejná jako každá jiná, o nic horší ale ani lepší.“

žena 27

„Jsem Romka, a přestože studuji VOŠ a jsem zaměstnaná, potýkám se často s negativním postojem členů majority vůči své osobě. Můj manžel není Rom, a to je také důvod, proč jsem trnem v oku i Romům. Takže by se dalo říci, že nepatřím nikam. Pocházím ze Slovenska, ale s rodinou se nestýkám. Tento radikální krok jsem musela udělat, jinak bych asi zřejmě žila stejně jako oni na okraji košického sídliště se spoustou dětí a problémů vycházejících z nezaměstnanosti, dluhů atd. Mohu říci, že tato segregace má svá pozitiva.“

Romská rodina již nesplňuje takový účel, jako tomu bývalo dříve. Přesto, že rodiny mají stále velký počet členů, dochází k jejich postupné izolaci. Původně velmi ceněné příběhy a pohádky, které měly značný vliv na život a byly důležitou složkou funkcionální výchovy, se již nevyprávějí. Jedním z důvodů je i fakt, že děti a mladí o ně nejeví zájem, což vede k postupnému zániku romského jazyka, klesá znalost romské kultury a tradic.

Život romských dětí a mládeže je de facto bez cílů a motivace, svým způsobem prázdný a vede tyto osoby k alkoholu, drogám, kriminalitě apod. Neobvyklým jevem je i prostituce romských dívek, bohužel někdy i mladších patnácti let.

V minulosti by byl otec těchto dívek vyobcován z komunity za to, že prostituci dcerám povolil a děvčata by byla odvrhnutá. V současnosti však je tento „přestupek“ přehlížen, zvláště pak, dělí-li se dívky o výtěžky s rodinou. Dalším smutným ukazatelem úpadku tradiční romské rodiny je i to, že romské děti neuznávají žádnou autoritu. Vědí, že si mohou cokoli dovolit a že slova rasismus a diskriminace mají pro členy majoritní společnosti svůj specifický význam. (Prokešová 2010, s. 68 – 69)

Romské „velkorodiny“ žijící pohromadě můžeme dnes vidět už jen v romských osadách na Slovensku.

2.2 Neromská rodina

Rozdíly mezi romskou a neromskou rodinou jsou značné. Postavení mužů a žen je dnes ve většině rodin rovnoprávné a manželé se více či méně vzájemně zastupují. Jak uvádí Matoušek (2003, s. 41) je současná rodina rodinou zaměstnané ženy. V zájmu zlepšení ekonomické situace rodiny je většina neromských žen zaměstnaných.

Ve výchově jsou dětem v raném věku kladeny hranice a dítě nemá neomezenou volnost, jako je tomu u romských dětí. Naproti tomu se od dospívajících děvčat nevyžaduje tak velká pomoc v domácnosti a s výchovou, což může být způsobeno i malým počtem dětí v neromských rodinách.

Ke vzdělávání není tak laxní přístup a i k naplňování volného času dítěte je přihlíženo více než u romských dětí.

2.3 Obecná kultura

Kultura – jak uvádí Hartl, Hartlová (2004, s. 282) jedná se o soubor pravidel, principů, mravů a způsobu interakce mezi členy určité skupiny a jejich komunikace se sociálním a materiálním prostředím.

Jak uvádí Helus (2007, s. 30) kultura je pouze člověku vytvořenou a naučenou přirozeností, která orientuje a vede lidi

- k hodnotám a cílům, o které je třeba usilovat

- k přijetí norem a zásad, kterými je třeba se řídit
- k zastávání postojů, které jsou-li sdílené, vytváří soudržnou pospolitost.

„Kultura je celistvý systém významů, hodnot a společenských norem, kterými se řídí členové dané společnosti a které prostřednictvím socializace předávají dalším generacím“ (Murphy, 1998 cit. podle Průcha, 2006, s. 47).

Kultura v podání Průchy (2006, s. 46) má dvě pojetí. První širší pojetí zahrnuje vše, co je vytvořeno lidskou civilizací, tedy materiální výtvoř, nebo také výtvoř lidské činnosti (obydlí, nástroje, oděvy, průmysl, dopravní a telekomunikační systémy atd.), duchovní výtvoř (umění, náboženství, morálka, zvyky, vzdělávací systémy, politika, právo atd.). Užší pojetí je zaměřeno na projevy chování lidí a vymezuje kulturu určitého společenství (zvyklosti, symboly, způsob komunikace, společenské rituály, sdílené hodnotové systémy, atd.).

2.4 Romská kultura

Romská kultura a její uznávané hodnoty mají svá určitá specifika a přesto, že se odlišují od kultury a hodnot českého národa, měli by mít Romové možnost ji nadále uchovávat a rozšiřovat pro své nástupce.

Zajímavým tématem z oblasti romské kultury jsou obřady např. svatba, pohřeb. Jejich specifikace spočívá v tom, že bývají pořádány ve svátečních dnech vztahujících se k srbskému ortodoxnímu kalendáři. Tyto obřady bývají pořádány ve „velkém stylu.“ Pronajímají se sály, vaří se a připravuje občerstvení. Pokud se jedná o svatební obřad, hosté přispívají do sbírky, která se použije na úhradu nákladů za slavnost, dále jsou využity na „vyplacení“ nevěsty a ženicha. (Cohn, 1973, s. 33)

Tyto romské zvyklosti považujeme za pravé romské hodnoty, které jsou předávány ústní formou z generace na generaci a zdůrazňují tak podstatu romského hodnotového systému.

Jak uvádí Kučerová (1996, s. 65), můžeme jako hodnoty považovat vše, co přináší uspokojení v rámci uspokojených potřeb či zájmu, nebo je v užším slova smyslu chápeme jako základní kulturní kategorie, odpovídající normám a ideálům z hlediska mravního, sociálního a estetického.

Nezřídka je Romům vytýkáno jejich chování, které majoritní společnost považuje za „ne-kulturní.“ Romové mají v krvi rytmus, a proto jsou tak skvělí hudebníci a tanečníci. Mimo jiné se jejich temperament a talent projevuje také v malování a jiných rukodělných činnostech.

K romské kultuře patří určitá svobodomyslnost a nevázanost, ale také velká empatie a emotivita, která doprovází Romy i v běžných situacích.

„Komunikační styl Romů je odlišný od příslušníků majority. Pro Romy je důležité, jak oni sami pracují se svým slovním projevem, se zabarvením hlasu, jeho hlasitostí. Tím vším dávají najevo svoji „zaangažovanost“ na daném problému. Křičí-li Rom, nekřičí na nás, snaží se jen projevovat svou zaangažovanost k danému problému.“ (Poláčková 2003, s. 3)

2.4.1 Pohled z různých úhlů

Odlišnosti vymezující kulturní vzorce romské a neromské rodiny jsou podnětem k častým konfliktům těchto protipólů. Důležitým faktorem podílejícím se na této skutečnosti je fakt, že nejen z morálního hlediska jsou svým způsobem zakázány nebo odmítány jakékoliv specifikace problémů, iniciátorů těchto problémů i možnosti řešení. Tato absence tak přímo vyvolává negativní postoj jedné či druhé skupiny obyvatel.

Je třeba si uvědomit, že v mravní kultuře a kulturních vzorcích chování osobnosti Roma, v procesu jeho přebírání role na základě kulturních tradic a po staletí utvářených modelů morálních sankcí existuje určitá rozdvojenost mravních norem. Jedny platí pro samotné romské etnikum, druhé platí pro jejich vztah k příslušníkům většinové společnosti. Klam, lež a přetvářka mohou být sankcionovány např. uvnitř romské rodiny, avšak ve vztahu k neromům může být dítě vnitřně přesvědčeno o tom, že to nejsou špatné hodnoty a že je možno je bez výčitek svědomí uplatnit. (Balvín, 2000, s. 155)

Na život každého člověka ve společnosti lze pohlížet různými způsoby. V první řadě vidíme člověka, který má ve společnosti své místo, svůj účel a podstatu svého bytí, má zde svá práva ale také povinnosti. Ve smyslu práva se jedná o práva náležící každému člověku bez ohledu na jeho národnost, rasu, barvu pleti, náboženství, politické nebo jiné přesvědčení, sociální původ, vzdělání, majetkové poměry, společenské postavení, genetické vlastnosti a další individuální znaky. (Šišková 2008, s. 16)

Určitý postoj ke konkrétnímu člověku či skupině můžeme ovlivnit rovněž tím, co hodnotíme a jak hodnotit chceme. Chceme-li hledat pouze pozitiva, najdeme je a naopak.

Z tohoto důvodu je vhodné zvolit při práci s Romy, nejen z hlediska sociální práce, ale v obecné rovině integrační nikoliv asimilační přístup.

3 MOŽNOSTI PODPORY INTEGRACE PROSTŘEDNICTVÍM PROJEKTŮ

„Přijatelnost hodnot závisí vždy na jejich úspěchu. Každý, kdo se snaží dosáhnout falešné vyváženosti, destabilizuje společnost. Rozsudky musejí být váženy jen z toho hlediska, jaký mají význam pro udržení spořádané společnosti. Nesčetné dávné civilizace ztroskotaly právě na útesech spravedlnosti pro všechny. Taková pošetilost ničí přirozenou hierarchii, která je mnohem důležitější. Každý jedinec nabyvá na významu jen ve vztahu k celé společnosti. Když společnost nebude uspořádána v logických krocích, nikdo v ní nemůže najít své místo - ani ten nejnižší, ani ten nejvyšší.“

Herbert Frank Patrick

Jak začlenit Romy do společnosti a současně při tom akceptovat jejich rozdílnost? Tato otázka byla již mnohokrát položená, ale odpovědět na ni je mnohem složitější, než se domníváme. V naší společnosti se dlouhodobě zabýváme různými možnostmi jak co nejefektivněji, ale s co možná největším zachováním vlastní identity podpořit Romské obyvatele v integraci. K možnostem řešení tohoto problému patří projekty vznikající za tímto účelem a především usilující o to, aby nenásilnou formou podporovaly Romy k vlastnímu rozhodování a zodpovědnosti za svůj život.

V rámci řešení problematiky integrace sociálně vyloučených Romů vznikla v roce 2008 Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách. Koncept této agentury byl schválen vládou ČR usnesením č. 85 ze dne 13. ledna 2008. Cíle Agentury vycházejí z programového prohlášení vlády, v nichž se vláda zavázala k: „vytvoření komplexního programu umožňujícího integraci Romů a zabraňující sklonu k jejich sociálnímu vyloučení“, a k: „vytvoření nástroje k zajišťování komplexních služeb při předcházení sociálnímu vyloučení na lokální úrovni.“ Nositelem projektu je Úřad vlády, konkrétně Odbor pro sociální začleňování v romských lokalitách. (Agentura pro sociální začleňování 2009).

K dalším ústředním orgánům státní správy zabývajícím se v rámci své činnosti integrací sociálního začleňování příslušníků romských komunit patří:

- a) Rada vlády pro lidská práva
- b) Úřad Veřejného ochrance práv

- c) Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV)
- d) Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT)
- e) Ministerstvo kultury
- f) Ministerstvo vnitra
- g) Ministerstvo pro místní rozvoj
- h) Ministerstvo zdravotnictví
- i) Ministerstvo spravedlnosti.

V rámci své činnosti se jednotlivá ministerstva podílejí na integraci Romů tím, že každoročně vyhláší dotační programy zaměřené na podporu integrace.

Příklady dotačních programů jednotlivých ministerstev:

- a) Program Podpora terénní práce je každoročně vyhlášen Úřadem vlády ČR a Radou vlády pro národnostní menšiny. Tato dotační výzva je určena jednotlivým obcím, které v rámci svého území řeší problematiku sociálního vyloučení v návaznosti na sociální vyloučení příslušníků romských komunit.
- b) MPSV vyhláší dotační řízení k poskytnutí dotace nestátním neziskovým organizacím za účelem poskytování sociálních služeb, a to v rámci dvou programů.
 - Program podpory A – podpora sociálních služeb, které mají místní či regionální charakter
 - Program podpory B – podpora sociálních služeb, které mají celostátní či nadregionální charakter
- c) MŠMT rovněž každoročně vyhláší dva dotační programy zaměřené na podporu předškolní přípravy sociálně znevýhodněných a romských dětí a program na podporu školám podporující romské žáky, kterým náklady spojené se středoškolským vzdáváním způsobují potíže.
 - Podpora Integrace romské komunity
 - Podpora sociálně znevýhodněných romských žáků středních škol a studentů vyšších odborných škol.

- d) Ministerstvo kultury dotuje programy, které podporují kulturní aktivity národnostních menšin. Jedná se o umělecké aktivity, kulturně vzdělávací, výchovné aj. směřující k potírání negativních projevů rasové nesnášenlivosti a xenofobie.
- e) Ministerstvo vnitra dotuje programy prevence kriminality, v rámci kterých lze využívat finančních prostředků na aktivity spojené s integrací příslušníků romských komunit. Jedná se o tyto programy:
- Krajský program prevence kriminality, jehož cílem je předcházet páčání trestné činnosti, omezování příležitostí k páčání trestné činnosti a posilování pocitu bezpečí občanů.
 - Městský program prevence kriminality, který si klade za cíl ochranu komunit před kriminálním chováním, předcházení páčání trestné činnosti aj.
- f) Ministerstvo pro místní rozvoj podporuje programy:
- Program výstavby podporovaných bytů, který je zaměřen na osoby znevýhodněné v přístupu k bydlení
 - Podpora regenerace panelových sídlišť (Strategie s. 10 – 14).

3.1 Komu jsou projekty určeny

Prostřednictvím jednotlivých projektů zaměřených na různé aspekty životních oblastí se mají Romové snadněji způsobem a především způsobem neomezujícím jejich přirozený styl života začlenit mezi majoritní skupinu.

Dalším cílem je především přimět majoritní společnost k tomu, aby všechny osoby, které jsou nějakým způsobem odlišné, považovala za plnohodnotné a rovnoprávné členy společnosti. Dále aby sociálně vyloučeným nebo sociálním vyloučením ohroženým osobám bylo umožněno zapojit se do sociálního života způsobem, který majorita akceptuje, ale za předpokladu zachování národnostních specifik menšiny.

V rámci těchto projektů jsou vytvářena různá zařízení např. komunitní centra, nízkoprahová zařízení pro děti a mládež aj. a podporovány sociální služby, které vycházejí z účelu zařízení.

3.2 Komunitní centrum Maják Orlová

Od 1. září 2012 mají orlovští občané k dispozici Komunitní centrum Maják. Nově zrekonstruovaná budova tak nabízí rozmanité možnosti pomoci a podpory určené především obyvatelům lokality Orlová – Poruba, kde se lidé delší dobu potýkají se zvýšeným výskytem patologických projevů vůči společenskému soužití.

3.2.1 Popis projektu

Tento projekt je nastaven takovým způsobem, aby mohli obyvatelé dané lokality maximálně využít všechny prvky pomoci a podpory, které s sebou tento projekt přináší, a to ve formách sociálních služeb a doprovodných fakultativních činností na jednom místě.

Vize tohoto projektu je zejména v prevenci sociálního vyloučení v romské lokalitě v Orlové – Porubě.

V rámci Komunitního centra Maják mohou lidé z lokality využívat tři registrované sociální služby, jedná se o Občanskou poradnu Orlová (odborné sociální poradenství), Sociální asistenci Orlová (sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi) a terénní program. Na tyto služby pak navazují další - fakultativní - činnosti, jako je klub dětí a maminek, výchovně vzdělávací aktivity, hudební a taneční či sportovní aktivity. (Evropský sociální fond v ČR 2012)

3.2.2 Cíle projektu

Cílem tohoto projektu je především podpora sociálně vyloučených osob v lokalitě v jejich začleňování a prevence osob přímo ohrožených sociálním vyloučením.

V rámci podpory jde především o poskytování sociálních služeb terénní sociální práce, sociálně aktivizačních služeb, odborného sociálního poradenství a fakultativních činností.

Hlavním smyslem projektu je komplexní systematická práce s osobami všech věkových kategorií takovým způsobem, aby byl kladen důraz na prevenci sociálního vyloučení.

Mezi dílčí cíle projektu lze zahrnout pomoc a podporu při aktivním hledání zaměstnání, upevňování pracovních návyků, vedení k samostatnosti a tím k omezení závislosti na sociální službě a dětem a mládeží umožnit smysluplné využití volného času.

Mimo jiné komunitní centrum spolupracuje se zaměstnanci městského úřadu Orlová, Policií České republiky a dalšími subjekty působícími nejen na území města, a tím umožňuje ve prospěch občanů působit na chod veřejné správy a samosprávy. (Evropský sociální fond v ČR 2012)

3.2.3 Cílové skupiny

Cílovou skupinou jsou obyvatelé sociálně vyloučených romských lokalit v Orlové starší 15 let. Na základě zkušeností jsou úroveň bydlení, kriminalita, záškoláctví, velké zadlužení domácností, lichva, závislost na sociálních dávkách aj. považovány za závažné problémy narušující život komunity.

Dalším negativem lokality je nízká úroveň vzdělání a s tím související vysoká míra nezaměstnanosti. Bohužel tito rodiče nemají tendenci motivovat ke vzdělávání či mimoškolním aktivitám své děti. Narkomanie a prodej drog, gamblerství, alkoholismus a další patologické jevy nepříznivě ovlivňují rodinné prostředí.

Cílová skupina tedy zahrnuje osoby v tíživé sociální situaci, kterou nejsou schopni řešit vlastními silami.

Služby komunitního centra jsou nastaveny tak, aby se mohly zabývat širokým spektrem problémů vycházejících z mnoha oblastí lidského života v souladu s těmito zásadami:

- Bezplatnost
- Nestrannost
- Diskrétnost
- Nezávislost. (Evropský sociální fond v ČR 2012)

4 SOCIÁLNĚ PEDAGOGICKÝ PŘÍSTUP

Sociálně pedagogickým přístupem rozumíme způsob „vedení“ lidí ve složité situaci, odehrávající se v jejich sociálním prostředí, s cílem pomoci vytvořit či případně změnit způsob života.

Jelikož sociálně pedagogický chápeme také jako výchovný, je podstatou tohoto „vedení“ pomoci klientům zorientovat se v hodnotovém systému společnosti a uvědomit si, co od života vlastně očekávají, co chtějí a jakým způsobem mohou svého cíle dosáhnout.

4.1 Situace romské rodiny a dítěte v podmínkách sociálního vyloučení

Je zřejmé, že situace rodiny spadající k sociálně vyloučeným skupinám je velmi složitá. Nevhodné podmínky, které jsou dlouhodobě součástí jejich životů, buďto demotivují rodiny k jakékoliv změně současného stavu, nebo naopak podnítí k přílišné, horlivé aktivitě, která v případě dlouhodobých neúspěchů prohlubuje pocit bezvýznamnosti a neschopnosti vlastního já. Během své praxe jsem zaznamenala oba tyto případy, viz přílohy – kazuistiky č. 3 a č. 5.

Není možné vyjádřit, zda touto nepříznivou situací je více poškozován zájem dítěte nebo jeho rodičů.

➤ Vnímání situace rodiči

Vnímání situace nelze generalizovat. Někteří vzniklou situaci nepovažují za nepříznivou a jsou s ní zcela smíření, nemají tedy potřebu ji řešit a žijí v souladu s podmínkami nabízenými konkrétní situací. Lidé, kteří nejsou spokojeni se současným stavem, se více či méně potýkají s nepřijetím společnosti. Za svou pozici se stydí, cítí se poníženi, postupně degraduje jejich lidská důstojnost. Často obviňují z této situace nejen společnost a její pravidla, ale i sebe a své nejbližší, bohužel ve velké míře i své děti.

Z praxe – matka 44

V rámci spolupráce se sociálně aktivizační službou pro rodiny s dětmi, jsem se setkala s matkou, která z důvodů dlouhodobé nepříznivé situace pomýšlela na sebevraždu. Jako důvod uváděla neochotu úřadu a jiných organizací poskytnout jí a její rodině pomoc, která by alespoň částečně odpovídala jejím představám. Bohužel tato paní pouze čeká na podpo-

ru ze strany různých organizací, ale to, co dotyčná požaduje, nekoresponduje s žádnými možnostmi pomoci.

➤ **Vnímání situace dětmi**

Dalo by se říci, že v těchto případech je nízký věk výhodou, jelikož menší děti si často neuvědomují problematiku rodiny. Pokud jsou pravidelně a v dostatečné míře uspokojovány jejich potřeby, je jejich pohled nekritický a plně využívají nabízených forem pomoci a podpory.

Z praxe – chlapec 10 let

Chlapec pochází z rodiny, která žije ve vyloučené lokalitě a potýká se s problémy vycházejícími z tohoto prostředí. Dokáže docela dobře plnit svou funkci a vzájemnou spolupráci lze hodnotit pozitivně. Jedním ze stanovených cílů bylo zlepšení školního prospěchu a domácí přípravy do vyučování (doučování v předmětech český jazyk, vlastivěda, přírodověda). Chlapec tuto podporu přijal bez problémů, pravidelně dochází na doučování, spolupracuje, je komunikativní, bezprostřední, veselý, dokáže otevřeně mluvit o situaci, pocitech a sociální status rodiny jej neznepokojuje.

Příklad: Při doučování vlastivědy jsem se dle pokynu vyučujícího zaměřila na kraje a krajská města. Po sdělení základních informací k Pardubickému kraji jsem se zeptala, co je typické pro Pardubice. Odpověď: „no, táta tam byl zavřený.“

Vyjádření pedagoga: Chlapec je ve vztahu ke spolužákům i pedagogům společenský, komunikativní, mezi spolužáky oblíben. Patří k lehce podprůměrným, nicméně snaživým dětem. V jeho případě není častá absence.

V případě starších dětí je situace mnohem horší. Zejména sociální rozdíly jsou dětmi vnímány velmi intenzivně. Některé děti se proto velmi nerady zapojují do jakýchkoliv činností vyžadujících jejich aktivitu a pozornost. Na druhou stranu se mohou projevat agresivně a situaci v rodině mnohem více komplikovat svým postojem.

Z praxe – chlapec 14 let

Chlapec rovněž pochází z vyloučené lokality a nepodnětného prostředí. Rodina plní svou funkci. V tomto případě bylo také jedním z cílů zlepšení školního prospěchu (doučování českého jazyka a matematiky), ale i školní docházky (1. pololetí /247 hodin absence) a chování ve škole (šikana-agresor, nevhodné jednání se zaměstnanci školy aj.).

Chlapec se na doučování dostavil pouze třikrát. Vždy spolupracoval, ale minimálně, komunikoval a k situaci se vyjádřil následovně. *„Nechci tam chodit, děcka se mi smějou, bo bydlíme na ubytovně. Když třeba čtu, tak se taky furt smějou. Nadávají mi, že jsem socka, bo nemám takové mobily jak oni. Já jsem si to s nima vyřídil a to zas učitelka měla něco. A tomu, co tam říká, nerozumím. Když nemáme peníze, tak tam nejdu, protože když si něco nemůžu zaplatit, tak jsem za blbečka“*

Vyjádření pedagoga: Podprůměrný, agresivní, iniciátor šikany (již vyřešeno), častá absence. Takovýto způsob chování je zaznamenáván poslední dva roky.

Na základě této praxe, kdy neposuzuji jen tento konkrétní případ, nemohu zcela souhlasit s tvrzením, které je uváděno v příručce pro obce - vzdělávání (2012, s. 23), že *„žáci z nepodnětného prostředí, kteří chodí do třídy s žáky z většinové společnosti, jsou zpravidla motivováni k vyšším výkonům, setkávají se se sociálními návyky většinové populace, s profesemi rodičů ostatních žáků atd.“*

Dle mého názoru jsou tyto viditelné sociální rozdíly zdrojem podnětů k nepřiměřeným reakcím jednotlivých skupin žáků.

4.2 Možnosti romské rodiny a dítěte v překonání sociálního vyloučení

V současnosti se nabízí mnoho podpůrných programů, které jsou určeny k začlenění romské rodiny do společnosti a jejichž hlavním cílem je překonání sociálního vyloučení. Ovšem každá pomoc či podpora je do jisté míry přímo ovlivněna tím, zda dotčený pomoc přijme a jaký způsob pomoci si zvolí.

Prostřednictvím sociálních služeb, jejichž podmínky upravuje zákon 108/2006 Sb. o sociálních službách, jsou osoby, které se ocitly v situaci sociálního vyloučení nebo jsou sociál-

ním vyloučení přímo ohroženy, podporovány k znovuzískání takového sociálního postavení, které není pro ně omezující, nebo ohrožující.

➤ **Sociální služby**

Sociální službou se rozumí činnost, nebo soubor činností, které zajišťují pomoc a podporu osobám za účelem sociálního začlenění, nebo prevence sociálního vyloučení. (Česko, 2006)

➤ **Nepříznivá sociální situace**

Jako nepříznivou sociální situaci charakterizujeme takový způsob života, který není příznivý pro danou osobu. Důvodem může být oslabení či ztráta schopnosti řešit konflikt a následně krizovou situaci z důvodu věku, nepříznivého zdravotního stavu, sociálně znevýhodňujícího prostředí, životních návyků a způsobu života, který vede ke konfliktu se společností. (Česko, 2006)

➤ **Sociální začleňování**

Jedná se o proces, kterým je zajišťováno, že sociálně vyloučené osoby nebo osoby sociálním vyloučením ohrožené dosáhnou příležitosti a možnosti zapojit se do ekonomického, sociálního i kulturního života společnosti způsobem, který společnost považuje za standardní. (Česko, 2006)

Jak již bylo uvedeno, jako možnost k překonání sociálního vyloučení je využívání sociálních služeb, které jsou zpravidla nastaveny tak, aby v co největší míře plnily potřeby osob v sociálním vyloučení a splnily tak své stanovené cíle.

Dle mého názoru je vhodné tyto služby ve formě různých nízkoprahových zařízení pro děti a mládež aj. nabízet především této věkové skupině. Děti jsou do určité míry ovlivnitelné a pokud je s nimi zacházeno tak, jak si dítě zaslouží, je zde možnost, že si z toho něco vezmou a budou chtít mít lepší život pro sebe a dále pro své děti.

Sociálně pedagogický přístup se přímo odráží v péči poskytované v sociálně aktivizačních službách pro rodiny s dětmi.

➤ **Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi**

Vymezení působnosti SAS je upraveno prováděcí vyhláškou č. 505/2006 Sb.

Základní úkony při poskytování sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi se zajišťují v rozsahu těchto úkonů:

- a) Výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti s dětmi a s dospělými
- b) Zprostředkování kontaktu se společenským prostředím
- c) Sociálně terapeutické činnosti
- d) Pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí (Česko, 2006)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 VÝZKUMNÁ ČÁST

Předmětem této části diplomové práce je výzkum spadající do oblasti problematiky sociálního začleňování Romů do společnosti. Následující kapitoly výzkumné části jsou věnovány výzkumnému cíli, metodám výzkumu a výzkumnému vzorku. Závěr této kapitoly je věnován shrnutí výsledků výzkumu.

V rámci provádění výzkumu jsem se bohužel setkala s častým odmítnutím a vůbec negativním postojem k vyjádření se k této problematice jak ze strany samotných Romů, v tomto případě šlo především o snahu předejít nějakému zesměšnění, tak pedagogických pracovníků. V některých případech, přestože byly rozhovory s pedagogy dlouhodobě naplánovány a respondenti byli obeznámeni s postupem a způsobem získávání a zpracování dat, bylo nakonec poskytnutí rozhovoru odmítnuto. Jako důvod byla většinou uváděna absence výsledků výzkumu. Někteří respondenti přímo uvedli, že by spíše přistoupili k vyplnění anonymního dotazníku, než k poskytnutí otevřené výpovědi a pořízení záznamu, jelikož se obávají případné identifikace a případných následků. Vzhledem k povaze diplomové práce byl záměrně zvolen kvalitativní výzkum prováděný formou rozhovorů, a tudíž bylo relevantní získat podklady k výzkumu jiným způsobem než dotazníkem.

5.1 Cíl výzkumu

Tento výzkum si kladl za cíl zjistit, jaká je efektivita výsledků, o které projekty usilují. Dílčími cíli je zjištění, jakým způsobem vnímají tyto projekty samotní Romové a dále jak je hodnotí pedagogové, kteří jsou dle mého názoru první, kteří mohou zaznamenat první změny v přístupu Romů k většinové společnosti.

5.2 Druh výzkumu

Vzhledem ke zvolenému tématu jsem volila kvalitativní výzkum, který mi umožní získat od respondentů co nejvíce informací.

„Termínem kvalitativní výzkum rozumíme jakýkoliv výzkum, jehož výsledků se nedosahuje pomocí statistických procedur nebo jiných způsobů kvantifikace. Může to být výzkum týkající se života lidí, příběhů, chování, ale také chodu organizací, společenských hnutí nebo vzájemných vztahů. Některé z údajů mohou být kvantifikovány, jako jsou například údaje ze sčítání lidu, ale analýza samotná je kvalitativní.“ (Strauss, Corbinová, 1999, s. 10)

5.3 Metoda výzkumu

V rámci kvalitativního výzkumu byla uplatněna forma polostrukturovaného rozhovoru. Otázky jsou specifikovány v souladu s vymezením výzkumného problému a jeho dílčích otázek. Pro vyhodnocení polostrukturovaného rozhovoru byla zvolena technika analýzy kvalitativních dat – otevřené kódování. Výstupem kvalitativního jsou kazuistiky, pět autentických příběhů rodin, které se aktivně podílely na spolupráci v rámci projektu.

- **Polostrukturovaný rozhovor** patří mezi dva typy hloubkového rozhovoru, který vychází z předem připraveného seznamu témat a otázek. (Švaříček, Šed'ová 2007, s. 160) Během rozhovoru je možné přeformulovat otázky, je-li zřejmé, že respondent odpověděl nedostatečně, případně může požádat o vysvětlení nebo klást další doplňující otázky. (Gavora 2000, s. 110)
- **Otevřené kódování** je technika, která byla vyvinuta v rámci analytického aparátu zakotvené teorie. Obecně představuje operace, pomocí nichž jsou údaje rozebrány, konceptualizovány a složeny novým způsobem. Při otevřeném kódování je text jako sekvence rozebrán na jednotky, těmto jednotkám jsou přidělena jména (označení), se kterými výzkumník dále pracuje. Jakmile je vytvořen seznam kódů, je možné začít se systematickou kategorizací. (Švaříček, Šed'ová 2007, s. 211).

Otázky k rozhovoru:

1. Jakým způsobem vnímáte projekty vznikající za účelem integrace Romů do společnosti.
2. Jaké výsledky dle Vašeho názoru přinášejí tyto projekty?
3. V čem vidíte smysl těchto projektů?
4. Myslíte si, že projekt naplňuje potřeby cílové skupiny a splňuje svůj stanovený cíl?
5. Napadá Vás, co by se dalo zlepšit?
6. Jak celkově hodnotíte dosavadní spolupráci v rámci projektu.

Všichni respondenti byli seznámeni s důvodem a účelem rozhovorů. Dále byli zejména respondenti uživatelé seznámeni s významy a obsahem otázek. Úvodní sdělení za účelem poskytování rozhovorů bylo stejné pro všechny dotazované. V případě pedagogů bylo zpravidla zasíláno mailem s žádostí o poskytnutí rozhovorů ve znění:

Jsem studentkou druhého ročníku navazujícího studia oboru sociální pedagogika univerzity Tomáše Bati ve Zlíně. Žádám Vás tímto o rozhovor, který bude použit v mé diplomové práci. Otázky jsou zaměřeny na integraci Romů do společnosti. Tyto rozhovory budou zaznamenávány na diktafon a následně budou přepsány do textové podoby. Rozhovory jsou anonymní, tudíž nikde nebude zveřejněno Vaše jméno.

5.4 Výzkumný vzorek

Výzkumný vzorek byl vybrán cíleně. Z řad pedagogů byli původně vybráni ti, kteří pracují s dětmi patřících do rodin, které v rámci projektu s KC Maják spolupracují. Bohužel z důvodu náhlého odmítnutí poskytnutí rozhovorů byli osloveni pedagogové, kteří pracují s větším počtem romských dětí bez spolupráce s KC Maják. Dále pět matek, jakožto zástupců těchto rodin a pět autentických kazuistik.

5.5 Způsob zpracování dat

Data získaná v rámci rozhovoru byla zaznamenávána se souhlasem respondentů na audiozáznam. Následně byla provedena transkripce dat – získané informace byly převedeny do textové podoby. Vzhledem k tomu, že respondenti z řad uživatelů odmítli nahrávání, byly jejich výpovědi pouze písemně zaznamenány. Jako důvod odmítnutí nahrávání uváděli, že se obávají mediálního zveřejnění za účelem zesměšnění této etnické menšiny. Bohužel jsou respondenti většinou propojeni příbuzenskými vztahy, odmítnutí jednoho mělo za následek postupné odmítnutí nahrávání dalších respondentů. Pouze jediná uživatelka byla přístupná nahrávání rozhovoru. Všechny rozhovory byly zapsány beze změn tak, jak byly interpretovány respondenty.

Analýza dat byla provedena formou otevřeného kódování a zapsána v pomocných tabulkách viz přílohy č. 1 – č. 6. V tabulkách byly odpovědi barevně rozlišeny:

Červená – pozitivní odpovědi, modrá – negativní odpovědi, zelená - neutrální odpovědi.

5.5.1 Interpretace rozhovorů

Respondent č. 1 – uživatelka

1. Jakým způsobem vnímáte projekty vznikající za účelem integrace Romů do majoritní společnosti?

Vzhledem k tomu, že jsem romského původu, otázka integrace Romů do majoritní společnosti mi není cizí. Mnohdy to není lehké začlenit se do společnosti většiny. Zvláště v dnešní době, kdy se setkáváme s velkou vlnou segregace. Proto na mě působí tyto projekty velice pozitivním dojmem a každopádně je podporuji.

2. Jaké výsledky dle Vašeho názoru přinášejí tyto projekty?

Podle mého názoru Romové jsou vděční za tyto projekty. Určitě se nedá pomoci všem lidem, kteří se do projektu přihlásí, to je zcela pochopitelné. Ale každý jeden vyřešený z deseti je vítězstvím.

3. V čem vidíte smysl těchto projektů?

Romové mají za kým jít se svými problémy. Často najdou práci a začnou nový život. A zároveň, když člověk pracující v projektu patří k majoritě, Romové pochopí, že nejsou všichni tak špatní jak si myslí. Naopak, když pomůže Rom Romovi, jsou hrdí a vzhlížejí k němu. Jsem názoru, že svým způsobem napravuje vztahy mezi lidmi.

4. Myslíte si, že projekt naplňuje potřeby cílové skupiny a splňuje svůj vytýčený cíl?

Určitě ano.

5. Napadá Vás, co by se dalo zlepšit?

Delší trvanlivost těchto projektů.

6. Jak celkově hodnotíte dosavadní průběh projektu?

Jsem maximálně spokojená, jelikož část předem stanovených cílů byla splněna a pevně věřím tomu, že splněny budou i další.

Respondent č. 2 – uživatelka

1. Jakým způsobem vnímáte projekty vznikající za účelem integrace Romů do majoritní společnosti?

Jsem ráda, že tady vlastně vzniklo nějaké komunitní centrum a nějaké centrum pro nás, pro Romy. Tak tím způsobem vlastně máme využití jakýsich tady těch projektů pro děti, my si můžeme zajít do nějaké poradny, kde nám poradí jak si vyřídit jakékoliv dávky. Na co vlastně máme nárok, na co nemáme nárok, jo, mají tady vlastně různé kroužky pro děti, že děti nemusí nikde barabíčit, dělat nějaké lumpárny. Mají prostě přístup k něčemu, aby se naučili něco.

2. Takže děkuji, tak je to vlastně v podstatě o zajištění volného času pro děti. A vy osobně spolupracujete se službou sociální asistence, takže já se Vás zeptám přímo, jaké výsledky dle Vašeho názoru přinášejí tyto projekty?

Tyto projekty mají skvělé, ty reference k tomu aby prostě nám pomohly. Já sama to využívám, jsem velmi spokojená, nemůžu si stěžovat. Kdykoliv kdy potřebuju, stačí si domluvit nějakou schůzku. Máme k tomu přístup, prostě poradí nám, co a jak potřebujeme, eventuálně s náma, i když se domluvíme, zajdou na ten úřad a já si myslím, že je to fakt skvělý jako tady toto, že to tady něco takového vzniklo.

3. V podstatě Vy jste mi odpověděla i na třetí otázku v čem vidíte smysl těchto projektů, takže pokud ještě něco dalšího k tomu máte, můžete doplnit.

Tak já si myslím, že kdyby se Romové tady začlenili do té komunikace vlastně tady, co vznikla, kdyby třeba maminky, které mají malé děti, chodily tady třeba za náma do školičky určitě by se jim tady líbilo. Děti si tady vyhrajou, mají velikánkou třídu, hrajeme si tady s dětma a děláme různé výrobky, chodíme na soutěže s těma dětma a hodnotnou to. V odpoledních hodinách tady děti mají různé kroužky, můžou tancovat, můžou si tu hrát, můžou se učit nějaké tvoření, malovat a myslím si, že dá se tady i využít doučování dětí, pokavad' mají nějaký problém ve škole. A můžu říct z vlastní zkušenosti, bylo velké zlepšení.

4. Takže v podstatě si myslíte, že projekt naplňuje potřeby cílové skupiny a splňuje svůj stanovený cíl?

Ano, stanoví svůj cíl a myslím si, že kdyby to všichni využili, bylo by to dobře.

5. Napadá Vás, co by se dalo zlepšit?

Já si myslím, že zatím to bude stačit tak, jak to je, a možná časově, možná v blízké budoucnosti se možná tady něco změní, možná ne. Uvidíme, jak to bude fungovat a jak na to tady lidi budou přistupovat, jestli budou navštěvovat, aby jim to tady prostě nezavřeli.

6. Jak celkově hodnotíte dosavadní spolupráci v rámci projektu? Vy jste už tady naznačila, že využíváte doučování svého syna, takže pokud byste mi k tomu mohla něco bližšího říci.

Já si myslím, že záleží na těch lidech, jestli teda mají o to zájem. Možná někteří lidi tady třeba chodí, domluvnou si nějakou schůzku a ve finále od toho odejdou, potom fakt záleží na těch lidech, jako jo. Prostě buď s tím budou souhlasit, budou podporovat tady tyto projekty, budou chodit, budou nás navštěvovat tady, anebo prostě od toho odejdou, jako jo, ale já si myslím, že pokavad' má dítě, nebo takhle nějaký problém k tomu, tak si myslím, že spolupracovat by mohli a bylo by to super. Jak v rámci dětí, tak v rámci tady vlastně těch pedagoga, těch sociálních asistentů a sociálních poradců co tady jsou, tak by to mohlo být skvělé.

Takže vy sama tedy hodnotíte dosavadní spolupráci dobře? Ano.

Respondent č. 3 – uživatelka

1. Jakým způsobem vnímáte projekty vznikající za účelem integrace Romů do společnosti.

Jako který. Některý je dobrý, jako to komunitko tady.

2. Jaké výsledky dle Vašeho názoru přinášejí tyto projekty?

Nevím. Asi podle toho, co který Rom řeší a podle toho, jak mu kde pomůžou. Já mám výsledek, bo to co jsem potřebovala, tak se podařilo.

3. V čem vidíte smysl těchto projektů?

Že když nám bílí pomůžou, tak Romáci budou vědět, že všichni bílí nejsou rasisti.

Myslíte si, že všichni „bílí“ jsou rasisté? Ne, ale někteří se tak chovají.

4. Myslíte si, že projekt naplňuje potřeby cílové skupiny a splňuje svůj stanovený cíl?

Jo, tady toto splňuje. My jsme potřebovali, aby tu něco bylo pro děcka, protože oni nemají kde být a tu se jim líbí.

5. Napadá Vás, co by se dalo zlepšit?

Nevím. Je to dobré podle mě.

6. Jak celkově hodnotíte dosavadní spolupráci v rámci projektu.

No s Váma je to dobré, bo vy mi umíte poradit.

Respondent č. 4 – uživatelka

1. Jakým způsobem vnímáte projekty vznikající za účelem integrace Romů do společnosti.

Mě se to nelíbí. Proč musíme furt dělat to, co někdo někde napíše. Třeba tady je dobré, že to je pro děcka, ale někde je to na učení a co já by sem se měla učit. Školu už mám za sebou dlouhé roky. Moje děcka už též mají rodiny, jen ty malé chodí do školy. A proč by musely chodit do doučování, oni se učí ve škole a tam za celý den toho mají moc, tak proč by se ve volnu měly ještě učit.

2. Jaké výsledky dle Vašeho názoru přinášejí tyto projekty?

Asi dobré, ale jak říkám, to je podle toho, co kdo chce.

3. V čem vidíte smysl těchto projektů?

Nevím.

4. Myslíte si, že projekt naplňuje potřeby cílové skupiny a splňuje svůj stanovený cíl?

Já nevím, co je za cíl, ale potřeby to plní. Potřebovali jsme, aby tady bylo něco pro děcka, a oni tu udělali komunitku a to je dobře. Moji známe jste pomohli najít nové bydlení, a to je taky dobré a kamarádka od moji švagrové se tu byla zeptat na dávky a těž jste ji pomohli.

5. Napadá Vás, co by se dalo zlepšit?

No že by to tu mohlo být na furt.

6. Jak celkově hodnotíte dosavadní spolupráci v rámci projektu.

Je to dobré.

Respondent č. 5 – uživatelka

1. Jakým způsobem vnímáte projekty vznikající za účelem integrace Romů do společnosti.

Tyto projekty jsou účelné a v mnoha případech dokážou pomoci, bohužel některé ale nadělají víc škody než užitku.

2. Jaké výsledky dle Vašeho názoru přinášejí tyto projekty?

Pokud jsou plně využívány tak, jak bylo původně zamýšleno, jsou dle mého názoru výsledky velmi dobré, protože jsou cíle naplněny.

3. V čem vidíte smysl těchto projektů?

Především v pomoci. Jakékoliv, i to, že se člověk může svěřit s nějakými existenčními problémy, má svůj význam.

4. Myslíte si, že projekt naplňuje potřeby cílové skupiny a splňuje svůj stanovený cíl?

Určitě.

5. Napadá Vás, co by se dalo zlepšit?

Možná by nebylo špatné, kdyby s veškerými projekty byli seznámeni podrobně i ti, kterým nejsou přímo určeny. Pak by se nemluvilo jen o tom, že cikánům se cpe horem dolem a bílým ne. Ale na druhou stranu, někteří Romové si nezaslouží tyto projekty, protože si jich neváží a zneužívají těch výhod na úkor ostatních.

6. Jak celkově hodnotíte dosavadní spolupráci v rámci projektu.

S většinou projektů, kterých jsem měla možnost být součástí, jsem byla maximálně spokojená.

Respondent č. 6 – pedagog

1. Jakým způsobem vnímáte projekty vznikající za účelem integrace Romů do společnosti.

No vnímám je kladně, jen kdyby všichni dělali to, co děláte Vy, takhle že by jim pomáhali.

Takže vnímáte třeba nově vzniklé komunitní centrum Maják tak, jako že má své opodstatnění?

Má, vnímám jej kladně, jsem ráda, že to děláte, ale nicméně si myslím, že jako do budoucna, že to má své opodstatnění jenom do konce školní docházky, asi tak nějak.

2. Na to tedy navazuje další otázka. Jaké výsledky dle Vašeho názoru přinášejí tyto projekty? Podle Vás jsou tedy výsledky pouze na určitou dobu?

Já bych řekla, že ano. No nevím.

Nemáte pocit, že to má nějakou další budoucnost? Že dosáhnete konkrétních výsledků.

Ne, ne, jako že žáci v momentě kdy odejdou z naší školy, tak si myslím, že budou páchat trestnou činnost, budou v podstatě, ...nevím. Já mám pocit, že jste jenom proto, aby žá-

ci chodili do školy, jo, nebo prostě aby..., že jim v podstatě částečně řídíte jakoby život, jo teď jako, ale co musí. Oni, rozumíte, povinnosti, co mají dělat, pořád jim připomínáte povinnosti, co mají, jo?

3. Vy v podstatě opět odpovídáte i na další otázku, v čem vidíte smysl těchto projektů. Takže ten smysl podle Vás je v tom, že my jsme jakoby nějaká direktiva nad těmi lidmi?

Ano. Že se vás částečně bojí. Že vlastně máte autoritu u nich. Větší autoritu než my, třeba.

Jako že pedagogové obecně? Víte, autoritu..., takhle – já nejsem OSPOD a sociálně aktivizační služba komplexně pracuje s celou rodinou. Takže vlastně jde o to, že pomáháme rodičům, jednak vyřídit některé záležitosti na úřadech, popř. policie, jednáme s RPG byty atd. A snažíme se docílit nějakých výsledků, at' už je to v oblasti zaměstnání, pokud se hledá nějaké zaměstnání, bydlení atd.

Zeptám se. Kdybych potřebovala, jsou tady třeba žáci, kteří mají chodit na speciální pedagogické centrum do Karviné na vyšetření, ale u těch romských žáků máme problém, aby rodiče tam s něma vůbec zašli. Že jsou třeba jako domluveni, jako že půjdou, ale stejně tam nejdou. Jako se stalo vloni, že tam jedna sociální pracovnice čekala už na zástavce a stejně tam ta maminka nepřišla. Takže další týden byli domluveni, že pro ně přijde rovnou domů. Nám to připadalo docela směšné, protože si říkám, kdo nám pomůže jako, jo. Ale jim se holt třeba asi pomoci musí. Takže v tom vidím třeba dobrý smysl.

To je právě smysl aktivizační služby, zrovna doprovod na SPC Karviná jsem už dělala.

Já to opravdu vidím kladně, jako že ty projekty opravdu k něčemu jsou, ale po dobu školní docházky. Já nevím, jak to mám říct. Integrace do společnosti, v podstatě celkově do společnosti, ale oni v podstatě makají jen pokud..., tak mám pocit, že ti rodiče se snaží, jenom pokud mají to dítě v té základní škole. Potom jak už to dítě vyjde, tak si myslím, že už tam nemají proč se snažit. Nebo jako v podstatě ani jim bych řekla, nemůžete už pomoci.

4. Myslíte si, že projekt naplňuje potřeby cílové skupiny a splňuje svůj stanovený cíl? Takže chápu to tak že podle Vás je cílová skupina ohraničena věkem.

Ano, ano. Do základní školy, víc ne. Protože nevěřím, že by potom žák vyšel tady z deváté třídy a že byste se mu třeba snažili, já nevím, co byste mohli ještě víc udělat pro něho. Ano, možná s ním zase třeba zajít a ten úřad, pomoci mu podstatě zase na tom vyřizování na tom úřadě, jako jo. Ale tam zase toho vyřizování ani moc nebude, když on prostě nebude pracovat, tak asi těžko se bude něco vyřizovat. Že vy mu asi těžko budete hledat práci, nebo i toto by se dalo?

Samozřejmě pokud ten člověk přijde s tím, že má zájem o zaměstnání.

Takže v podstatě to jde na celý život, ale já vidím, že smysl to má jen po dobu základní školy. To je můj názor, já si myslím, že to, co bude po základní škole, že už to nebude takové funkční. Že prostě oni s Vámi na ten úřad zajdou, nechají si vyplnit, nechají si poradit, ale pracovat nebudou, to je můj názor.

5. Napadá Vás, co by se dalo zlepšit?

No, to teda, to nemůžu říct, bych vypadala jak. Přísnější postih.

Přísnější postihy? Bohužel tyto projekty jsou založeny na dobrovolnosti.

Na dobrovolnosti že není..., no to by se muselo začít někde jinde.

6. Jak celkově hodnotíte dosavadní spolupráci v rámci projektu. Vráťím se ke spolupráci se službou sociální asistence.

No skvělé.

To jsem ráda.

No pomáháte nám hodně a třeba jako já výsledky opravdu vidím. Chlapec chodí do školy řádně, má opravdu daleko méně, možná o polovinu méně, v podstatě minimálně absence. Já bych řekla, že z dvanácti žáků je šestý nejlepší.

To se týká jen školního prospěchu nebo i docházky.

No i docházky i prospěch, má úkoly, v podstatě nemá s tím žádné problémy. Sem tam chování, ale to je automaticky.

Tak jsou to děti.

Tak, ale opravdu co se týče úkolů, základních povinností, má všechno.

Respondent č. 7 – pedagog

1. Jakým způsobem vnímáte projekty vznikající za účelem integrace Romů do společnosti?

Jsou projekty, které mají smysl a projekty, které si myslím ten smysl moc velký nemají. Samozřejmě je to otázkou přidělu peněz z Evropské unie. Neuznávám projekty typu sociálního začleňování v podání paní Šimůnkové z Prahy, která jaksi neví, o čem je řeč. Na druhou stranu jsme škola, která jede v několika takových projektech, které se domnívám, že smysl mají, a proto bych jí mohl dát pár návodů, jak postupovat v rámci inkluze a začleňování žáku se sociokulturním znevýhodněním.

2. Jaké výsledky dle Vašeho názoru přináší tyto projekty?

Je to právě otázkou toho jak které. Jsou projekty, které mají smysl. Viděl bych to tak, že bych se více snažil ty děti začlenit do běžného života. Pomoci jim v tom začleňování to znamená volnočasové aktivity, pomoc s přípravou na výuku, protože samozřejmě mají doma minimální zázemí. Jestliže se sedm dětí dělí o jeden pracovní stůl, je jasné že v odpoledních hodinách jejich příprava na výuku může být nulová, nebo téměř minimální. Další, kde bych viděl prostory, je, aby rodiče byli zapojeni do projektu, protože tam je velký problém, velký handicap v celé společnosti, že se snažíme pořád jenom budovat, jenom pracovat s dětmi, ale samozřejmě s dětmi můžeme pracovat jak chceme, a jak víte, určitě pokud nebudeme pracovat i s rodiči, je to zcela marná práce. Protože samozřejmě ti rodiče musí pomoci těm dětem v první řadě. Je tam vliv rodiny, oni samozřejmě žáci naši tu rodinu ctí, uznávají, mají určitou hierarchii, ale nefunguje ta rodina tak, aby si vzájemně pomáhali.

3. V čem vidíte smysl těchto projektů?

No, smysl je tam v materiálním a hmotném zabezpečení v první části určitě, protože jsou projekty, které určitě pomohou s vybavením, v podstatě některými pomůckami, které běžně rodiče nevnímají jako potřeby, například třeba, když vezmu konkrétně třeba do výtvarné výchovy atd. To znamená věci, které by rodiče třeba svým dětem nedopřáli. Když budu brát samozřejmě smysl projektů těch nadnárodních a národních. Přiznám se, že mám pocit, že tyto projekty jsou opravdu nedostatečně zaměřeny na praxi. To je spíše konstatování o tom, co si v teorii někteří jedinci myslí, a praxe zcela postrádá ty

základní poznatky, které vidíme my tady dole, kdy to nerozhodujeme od stolu, ale jsme s těmi dětmi každý den.

4. *Myslíte si, že projekt naplňuje potřeby cílové skupiny a splňuje svůj stanovený cíl?*

Těžká otázka, přiznám se. Ano, myslím si, že splňují svůj cíl, ale nemyslím si, že by zcela naplňovaly potřeby cílové skupiny. Protože samozřejmě ty potřeby těch žáků, mluvíme teď o žácích a né o rodičích, tak ty potřeby těch žáků samozřejmě nejsou nastaveny tak jako potřeby ostatních žáků. To znamená samozřejmě pro ně samozřejmě nejdůležitější to zázemí, které mají doma. A to žádný projekt nemůže vyřešit. Znamená to, že my se snažíme jim tady ve škole v rámci projektu pomoci s tou přípravou. Tak samozřejmě bohužel jsme schopni ovlivnit pouze část jejich dne, ale v tom sociálním zázemí nejsme schopni naplnit ty potřeby všechny, ale některé ano. Některé potřeby jsme schopni uspokojit.

5. *Napadá Vás, co by se dalo zlepšit?*

No určitě, určitě by se dalo zlepšit to přerozdělování peněz. Bohužel ta byrokracie, která se všemi projekty, které jsou, je neskutečná, je to nehoráznost, co někdy si dovolí po nás chtít. Chápu, že to možná chce takto Unie, ale myslím si, že my jsme někdy papežtější než papež a těch papírů přibývá a přibývá čím dál tím víc. Zjednodušení, opravdu zjednodušení vykazování a dát ten prostor například ředitelům a vedoucím pracovníkům, aby opravdu ty peníze využili hospodárněji než na nákup papírů a tonerů, aby se tiskly zprávy a jiné zcela nepotřebné papíry, a tím pádem se dostalo více právě na ty pomůcky a ty věci, které můžou ti pedagogové použít, protože samozřejmě žáci, naši třeba jsou konkrétně velmi manuálně zruční, byť se to nezdá. To znamená výchovná činnost, výchovy jsou pro ně takovou hodně důležitou složkou té školy, to znamená ať už jde o vybavení třeba například do tělesné výchovy, výtvarné, pracovní výchovy do hudebky. To znamená všechno tam, kde mají obrovský potenciál a opravdu myslím si, že řada žáků, třeba kdybychom to dali do dílen, by byla schopná krásné věci vytvořit, protože mají velmi dobře nastavené citění.

6. *Jak celkově hodnotíte dosavadní spolupráci v rámci projektu.*

V rámci projektu našeho funguje spolupráce dobře, protože samozřejmě spolupracuje nás několik škol se stejnou klientelou, když to řeknu takto, to znamená s žáky ze socio-

kulturně znevýhodněného prostředí, to znamená, že tento projekt konkrétní, když vezmu, který máme tak je velmi přínosný v tom, že opravdu si můžeme vyměnit poznatky. Není to pouze o nějakých jenom školních atd., ale jak se setkáváme, řešíme problémy, které trápí nás a trápí je i jinde. Můžeme si poslechnout, jak to jinde řeší. Není to formou přednášek, ale spíše formou seminářů, workshopů. No a samozřejmě kdybych měl hodnotit projekty národního charakteru, tak ty hodnotím negativně, protože to opravdu rozhodují úředníci od stolu nikoliv z praxe a je to nedomyšlené. Celý ten systém, protože samozřejmě nelze se na to dívat pouze jako na jeden z problémů. To je komplexní problém, který se musí vyřešit. Od státu to znamená, stát se musí zachovat vůči těm rodinám tak, aby měli nějakou motivaci ty žáky posílat do školy, aby měli motivaci s nimi pracovat atd. Otázkou je, jestli se nesnažíme měnit něco, co změnit nejde. To ale není otázka asi zřejmě k tomuto rozhovoru.

Respondent č. 8 – pedagog

1. Jakým způsobem vnímáte projekty vznikající za účelem integrace do společnosti.

No tak na tuto otázku Vám odpovím zcela jednoznačně. Projekty vznikající v naší společnosti jsou, myslím si, víceméně účelové a nesplňují vůbec ten cíl, který mají mít.

2. Jaké výsledky dle Vašeho názoru přinášejí tyto projekty?

Výsledky mohou být i pozitivní v případě třeba některých neziskových organizací, ale v rámci České republiky, myslím si, že těch neziskovek je příliš mnoho, tím pádem potom se ty projekty prolínají a úspěšnost nebo výsledky, které ty jednotlivé neziskovky očekávají, nesplňují jejich očekávání.

3. Vy jste tedy řekla, že ty projekty vnímáte účelově, takže jaký smysl tedy podle vás by měly mít.

Tak smyslem toho projektů by mělo být většinové začleňování těch národnostních menšin, ať už se jedná o Romy, nebo myslím si, že nejen těm by se mělo pomáhat, protože v naší republice je spousta jiných národnostních menšin. Také jsou dosti v procentuální výši a těm se nevěnuje vůbec nikdo. Veškeré iniciativy jdou právě tady do romské otázky. No, a kdyby to bylo aspoň ve třiceti procentní úspěšnosti, že by se to nějak té společnosti vrátilo, bylo by dobře. Ale moc jsem se nesečkala ve svém okolí, prostě

s některými projekty, které by měli nějakou udržitelnost, nebo o kterém bychom mohli říct, že ten byl úspěšný, podívejte se, jak se nám daří.

4. *Myslíte si, že projekt naplňuje potřeby cílové skupiny a splňuje svůj stanovený cíl?*

No, tak jako záměr určitě těch společností, které žádají a dělají tyto projekty, ten cíl vlastně a tu potřebu v tom záměru mají. Chyba je často ale v tom, že při zpracovávání těchto záměrů se vedoucí lidé, kteří se podílejí jistě na zpracování těch projektů, nezaměřují na větší spolupráci s pedagogy a s lidmi, kteří se denně s těmito dětmi setkávají. Ať už v rámci základních škol, středních apod. Nebo s lidmi, kteří jsou zaměstnanci různých magistrátů a jiných úřadů, kteří, kdybychom byli osloveni, určitě by každý z nás přišel s nějakým nápadem anebo by těm lidem, kteří vlastně tu žádost podávají, řekl v určitých směrech tady toto ne. To nelze. Oni prostě takhle tak nejsou, oni nebudou. Takže já si myslím, že potom finance, které jsou vloženy do těchto projektů, opravdu ty výsledky nepřinesou, protože nejsou schopní. Oni mají určité své specifika a pokud to bude dál ve společnosti tak, jak to je teď, že ty děti budou v rodinách, budou se neustále pohybovat tam, kde se pohybují ve většině případů dejme tomu v těch tzv. getech na okraji společnosti s tou rodinou, žádný projekt jim nepomůže.

5. *Na toto přímo navazuje další otázka, Vy už jste částečně odpověděla, napadá Vás, co by se tedy dalo zlepšit?*

Napadá, no jsem docela ráda, že můj názor teď bude slyšet a bude někde, dejme tomu produkován dál. Já jsem zastáncem tzv. internátního vzdělávání, který mám víceméně zpracovaný, se kterým dále chci postoupit do projednávání do školských odborů, do školských výborů, do parlamentů apod. a doufám, že to bude časem projekt úspěšný. Jedná se mi o to, že nechci v žádném případě děti odtrhávat od rodičů. Myslím si, že do šesti let je to tak akorát, kdy vlastně na to, aby měli citovou vazbu ke své rodině, je to dostačující, ale potom ve chvíli kdy začíná školní docházka, pokud tyto děti budou mít možnost od pondělí do pátku být dvacet čtyři hodin vlastně pod dohledem, nebo ve společnosti jiných, nejenom romských dětí a romských rodičů a romských dospělých budou se moci vlastně naučit režim, naučí se prostě nová pravidla, s jakými by se měli setkávat v dalších letech, a tak, jak se naučí oni, budou vychovávat následně své děti. Pokud tohleto nebude, stále budeme slyšet v televizi, že děti dávají do zvláštních škol, přitom

tam nepatří, což je taky hloupost, ale je to tím, že vlastně lidé, kteří tyto věci říkají, neříkají pravdu, ale je to polopravda. Protože děti, které se ocitnou do zařízení, jako do speciálního školství, musí splňovat nějaké parametry mezi kterými, kromě toho že podstoupí spoustu vyšetření zdravotních, psychologických, psychiatrických, pokud jsou tam nějaké poruchy, je tam taky souhlas rodičů. Pokud ten souhlas rodičů není, může to dítě mít deset papírů, kde se hovoří, že by tam měl být zařazený, rodiče nesouhlasí, zařazen není. Tak samo se může vrátit, kdykoliv do základní běžné třídy, zase jenom na požadavek rodičů. Ty děti kdyby v podstatě chodily tak, jak chodí do školy, a neměly nějaký zdravotní problém, který by je zařadil do skupiny tzv. handicapovaných, a ty děti by chodily do nějakého speciálního školství, tak ty děti by prospívaly daleko lépe, než prospívají. Oni hloupé nejsou, pokud nemají nějaký vyloženě zdravotní problém, ale tím, že oni nemají vhodné rodinné prostředí, které by je dále pobízelo k tomu, aby na sobě pracovaly, tím pádem oni si neplní domácí úkoly, nenosí si pomůcky do školy, nebaví je to, nevidí někde prostě, nějakou tu budoucnost, protože rodiče prostě jsou tak, jak jsou, a jsou spokojení, takže ta motivace tady chybí. Ale pokud by oni byli úspěšní, tak to dítě i se těší do té školy, ale pokud každý den byste to byla Vy a chodila byste do školy a denně by Vám říkali, jak to, že nemáš ten úkol, nemám, tak dostanete pětku. Né pětku né, dejme tomu, nemůže dávat pětku paní učitelka, protože nemůžete hodnotit nedostačnou něco, co vůbec neexistuje, ale druhá věc je, že to dítě kdyby mělo úkoly, mělo stůl a mělo čím ty úkoly psát, možná, říkám možná, by ho napsalo, ale prostě tam ty podmínky nemá. Takže to se odvíjí jedno od druhého. Já si myslím, že tohleto by bylo úspěšné a takovýto projekt by dejme tomu, na začátku bude stát hodně peněz, ale myslím si, že se nám časem vrátí. Že ten úspěch v té společnosti prostě to dá.

6. Tohle je velmi zajímavé a já Vám tedy přeju, abyste s tím uspěla, protože je vidět, že asi to máte celkem dobře promyšleno. Já se Vás tedy zeptám, jak celkově hodnotíte dosavadní spolupráci v rámci projektu.

Dosavadní spolupráci, no dívejte se, pokud můžu říct za sebe, jako za osobu, která vlastně pracuje ve školství, je ve vedoucí funkci a škola se zúčastnila už v rámci působení několikaletých projektů a několika čtených projektů, tak zatím jsme měli a máme, tak jsou to projekty, které vlastně požadují, ne neziskové organizace typu Romodrom, Jekhetane apod., ale je to projekt, který je spolufinancován Evropskou unií a je to v rámci dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků přes krajský úřad, takže tady jsme

s tím spokojení. Měla jsem možnost pracovat i v jiném projektu tam už ta spokojenost taková nebyla.

Respondent č. 9 – pedagog

1. Jakým způsobem vnímáte projekty vznikající za účelem integrace Romů do majoritní společnosti?

Takže, tyhle projekty často vnímám, řekla bych rozporuplně. Ve školství totiž pracuju už pětatřicet let a mám dojem, že stále s těmi projekty začínáme znovu a znovu a v podstatě i s tou integrací Romů do společnosti stále začínáme znovu a znovu.

2. Jaké výsledky dle Vašeho názoru přinášejí tyto projekty?

Takže, pokud bych měla říkat názor obecně na toto téma, tak v tomhle případě v podstatě ani nějaký názor nemám, protože, nebo spíš konkrétně řeknu, že jsem měla dojem, že ty projekty často mijejí účinkem. Ale pokud se teď již několik měsíců seznamuju s konkrétním projektem, co se týká komunitního centra Maják, tak mám dojem, že se postupně určité výsledky dostávají. Myslím si, že komunitní centrum Maják má široký záběr činnosti. Především určitě v sociální oblasti, podpora občanům a hlavně si myslím, že nejen romským, což se mi na tomhle projektu velmi a velmi líbí. Takže nejen ta podpora sociální, ale i částečně se tam objevuje podpora děti a mládeže řekla bych svým smyslem v takovém nízkoprahovém způsobu zařízení a myslím si, že tohle má dokonce velký smysl. Jen pořád trochu uvažuji nad tím, zda-li je dobře, že aktivity anebo i další služby jsou často bezplatné. A to spíš v dnešní společnosti se nějak nevidí.

3. V čem vidíte smysl těchto projektů?

No, a právě dostali jsme se k tomuhle smyslu. Takže jak už jsem řekla, pracuji dlouhá léta s dětmi a mládeží a jasně vidím, že se konkrétně u komunitního centra Maják našlo správné místo. Například v minulosti nízkoprahové zařízení bylo umístěno tady v oblasti centra Orlové – Lutyně a asi se to minulo účinkem. A tady vidím, že v Orlové – Porubě právě žije spousta Romů i spousta dalších obyvatel s velmi nízkou sociální úrovní a právě často tam jsou i tady ty vztahy místních vyhrocené a myslím si, že umístit takové centrum s poskytovanými službami, jak už jsem řekla v sociální oblasti, ale i tak různé činnosti pro děti a mládež, takže právě opravdu je to velmi v dobrém místě

a tam to mělo být. Taky si myslím, že se podařilo v téhle chvíli najít velmi vhodné odborně znalé, i tak nějak sociálně citlivé pracovníky prostě, kteří tam pracují, a myslím si, že jsou to lidé na správném místě. A taky vlastně můžeme vidět, že se jim tam ta činnost daří a to je taky určitě dobře. A proč ten smysl? Budu mluvit teď o dětech a mládeži. Ze zkušenosti vím, že tam chodí děti, řekla bych skoro už pravidelně a že ti zaměstnanci mají na ně správný vliv, jako myslím nejen výchovný, můžou na ně nějak působit, ale i prostě tak nějak vést je k určité činnosti, k určitému trávení volného času apod. Takže si myslím, že je tam vedou správným směrem a v tom vidím i smysl tady tohohle projektu.

4. V podstatě jste částečně odpověděla i na další otázku. Tím pádem myslíte si, že projekt naplňuje potřeby cílové skupiny a splňuje svůj stanovený cíl, pokud to tedy vztáhneme ke komunitnímu centru?

No, takže možná. Neznám až tak nějak konkrétně konkrétní cíle tohoto projektu. Pokud budu hovořit ke komunitnímu centru Maják, nebo obecně možná o integraci Romů do společnosti, tak myslím si, že tenhle projekt splňuje svůj cíl. Rovněž snad dochází i k naplňování potřeb cílové skupiny. Jak už jsem řekla, občané mohou přijít o jakoukoliv pomoc požádat. Taky ty děti mají vlastně různorodý program a často nejen v tom centru, ale myslím si, že je výborné, že se zúčastňují i dalších akcí třeba ve městě a taky tím pádem jaksi mohou komunikovat a mohou nějak spolu žít s těmi dalšími lidmi a mohou se učit, třeba jak se chovat při těch akcích nebo jak se zapojovat do společnosti, a to vlastně asi je ten cíl.

5. Napadá Vás, co by se dalo zlepšit?

Tady se trošku usměju, protože nevím, jak dalece by se tam dala ta činnost rozšířit, nebo ta určitá spolupráce, ale tak nějak mě možná napadla spolupráce se spádovou školou, která tam je hned vedle, nebo školy které jsou v Orlové Porubě, třeba například by se určitým způsobem dalo řešit záškoláctví. Jinak tak nějak vím, že se tam snažíte i zapojit do činnosti rodiče, a to by bylo dle mého názoru úžasné. Možná by bylo fajn, kdyby se to dařilo ve větší míře. Víam, že ta práce je pro vás velmi složitá a velmi náročná už právě tím, s jakou skupinou pracujete. Takže to je takové mé, možná postřehy nebo nápady.

6. Jak celkově hodnotíte dosavadní průběh projektu? Myslím třeba, že hodně dětí se v rámci sociálně aktivizační služby účastní doučování.

No, ta spolupráce právě možná tím, jak říkáte, zapojením se do doučování, takže asi právě je jedním z cílů tohoto projektu, protože pokud víme, dosáhnout určité znalosti, určitého stupně vzdělání asi by pro tuhle cílovou skupinu bylo velmi dobře. Myslím si, že ta spolupráce z vaší strany je velmi aktivní a snažíte se ji dělat velmi dobře a právě jak už jsem řekla, právě u vás pracují pracovníci se zájmem o tuhle věc, a to je dobře a je to vlastně vidět i na těch vašich výsledcích.

Respondent č. 10 – pedagog

1. Jakým způsobem vnímáte projekty vznikající za účelem integrace Romů do společnosti?

No, vnímám to tak, jako správnou věc, ale můj názor je, že tyto projekty nejsou dotaženy do konce. Romové mají zcela jiné názory, postoje a mentalitu, proto vše, co vzniká v rámci těchto projektů, by mělo být propracováno do větší hloubky.

2. Jaké výsledky dle Vašeho názoru přinášejí tyto projekty?

Myslím si, že výsledky nejsou takové, jak se předpokládají.

3. V čem vidíte smysl těchto projektů?

Smysl vidím v tom, že této skupině obyvatel ukáže, že všichni mají jak stejná práva, tak i povinnosti a že nezáleží na barvě pleti, ale na každém z nás, jak se vlastně začleníme mezi ostatní a jak chceme nebo budeme žít.

4. Myslíte si, že projekt naplňuje potřeby cílové skupiny a splňuje svůj vytýčený cíl?

Myslím si, že z části ano. Ale většina je ovlivněna svou rodinou a přáteli, takže stanovený cíl není nebo spíše nemůže být splněn. Mám svou vlastní zkušenost v tom, když jsem učila jednu dívku, která byla velmi šikovná, učila se na vyznamenání, byla velmi milá, skromná, pracovitá a ještě vlastně se starala o svého mladšího bratra. Takže i kdyby cíl byl naplněn jen v některých případech, určitě to stojí za to.

5. Napadá Vás, co by se dalo zlepšit?

No, kladla bych větší důraz a tlak na rodinu nebo vlastně vůbec rodiče těchto žáků.

6. Jak celkově hodnotíte dosavadní spolupráci v rámci projektu?

Já jsem prozatím měla celkem slušnou a dobrou spolupráci, mám ale kamarádku, která pracovala na škole, kterou navštěvovalo více romských dětí, a ta se vlastně s těmi rodiči špatně nebo těžko mohla domluvit. Takže vlastně oni nedokázali pochopit, že jim vlastně chce pomoci, ne ublížit.

6 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

Vzhledem k počtu rozhovorů nelze tento výsledek považovat za obecný, nicméně je viditelné, že projekty jsou přijímány rozporuplně, a to v závislosti na pohledu zúčastněných osob. Ve větší míře jsou s projekty spokojenější uživatelé, ale zde je to především o úspěšnosti naplnění předem stanoveného cíle konkrétního uživatele. Zaměříme-li se na výpovědi pedagogů, lze vyvodit takovýto závěr. Pokud jsou projekty rozpracovány za účasti osob, které dalo by se říci vidí do problematiky a mají osobní zkušenost, jsou zpravidla úspěšné. V opačném případě není jejich úspěšnost tak velká, jelikož jejich původní záměry nekorespondují se skutečnými požadavky vyplývající z této problematiky.

Otázka č. 1 – Jakým způsobem vnímáte projekty vznikající za účelem integrace Romů do společnosti?

Způsob vnímání projektů v řadách oslovených uživatelů je vesměs pozitivní. Objevují se hodnocení typu: *pozitivní, radost ze vzniku centra, pomoc atd.* Jejich účel je chápán zejména v podpoře volnočasových aktivit pro děti a tím pádem je kladné vyjádření směřováno konkrétně ke KC Maják. Pouze jedna uživatelka s projekty nesouhlasí a to především z důvodu nepřijetí případných pravidel.

Způsob, jakým na tyto projekty pohlíží pedagogové, je trochu jiný. Tito lidé se zejména přiklání k názorům, že projekty jsou: *účelové, je to otázkou přerozdělování financí, začíná se stále znova, nejsou dotaženy do konce.* Přesto, že se ve dvou případech objevilo pozitivní vyjádření: *správná věc, vnímám je kladně,* je zde i názor že nesplňují cíle. A projekty vznikající pod vedením p. Šimůnkové nejsou věrohodné.

Otázka č. 2 – Jaké výsledky dle Vašeho názoru přinášejí tyto projekty?

Na výsledky, které projekty přinášejí, jsou názory velmi striktní. Buďto výsledky jsou nebo nejsou. Vyjádření jednoho z pedagogů bylo, že jsou časově omezené a to tak, že podléhají době povinné školní docházky. Určitou možností navýšení úspěšnosti by bylo větší zapojení rodičů. Samotní uživatelé považují za dobrý výsledek každou jednotlivou splněnou část stanoveného cíle a k výsledkům se vyjádřili takto: *Jsmo vděční za tyto projekty, jeden vyřešený je vítězství, výsledky jsou dobré, máme přístup k poradenství.*

Otázka č. 3 – V čem vidíte smysl těchto projektů?

Otázka týkající se smyslu projektů v podstatě umožnila vyjádření svého očekávání svých konkrétních představ a přání. Jediná uživatelka měla k této otázce odpověď „nevím“ a jeden pedagog se vyjádřil, že smysl by projekty měly, kdyby měly alespoň 30% úspěšnost.

Vidění smyslu projektů pro uživatele je především v možnostech, které jim jsou projekty schopny nabídnout. Jde zejména o: *využití doučování, možnost mít se na koho obrátit, možnost svěřit se s problémy, zajistit dětem volný čas, zapojit se do komunikace*. Tyto nabízené možnosti se následně odrážejí v pohledu na vniklý problém, účel projektů a rovněž na osoby podílející se na jejich plnění: *lidé patřící k majoritě nejsou špatní, pomoc Roma Romovi = hrdost, napravení vzájemných vztahů*.

Pedagogové částečně nacházejí smysl v jakési direktivě, která je nepatrnou a neuvědomělou součástí těchto projektů: *sociální pracovníci usměřňují Romy, KC Maják je dobře umístěn, zapojují rodiče, doprovod uživatelů, dobrý vliv zaměstnanců na děti, uvědomění si stejných práv a povinností*. Mimo jiné se zde objevil i názor, že větší smysl by měly projekty, které by byly více zaměřeny na praxi.

Otázka č. 4 – Myslíte si, že projekt naplňuje potřeby cílové skupiny a splňuje svůj stanovený cíl?

Tato otázka byla původně směřována ke konkrétnímu projektu (KC Maják) a odpovídat měli pedagogové, kteří mají bližší zkušenost v rámci spolupráce. Jak již bylo zmíněno výše, byly rozhovory odmítnuty, a proto byla tato otázka k typu projektu variabilní. Pedagogové odpovídali v rámci zkušeností s probíhajícími projekty, ve kterých figurují.

Z výpovědí pedagogů je zřejmé, že tyto projekty naplňují potřeby a splňují cíle pouze částečně v závislosti na konkrétním záměru podle typu zakázky a jsou rovněž časově omezeny. V případě KC Maják jsou naplněny potřeby dětí a to zejména ve využití nabídky volnočasových aktivit a v pomoci při školní přípravě dětí.

K negativnímu vyjádření přispívá fakt, že se minimálně nebo vůbec nespolečně spolupracuje s pedagogy a že původní zázemí neumožňuje zcela rozvinout potenciál dětí.

Otázka č. 5 – Napadá Vás co by se dalo zlepšit?

Odpovědi na tuto otázku rovněž vyjadřují přání všech účastníků těchto projektů. V případě uživatelů je zájem o dlouhodobé působení jednotlivých projektů, v tomto případě vztahující se ke KC Maják. Jedna uživatelka se vyjádřila, že by informace týkající se účelu, chodu i vize daného projektu měly být veřejnou záležitostí, aby se předcházelo negativnímu postoji osob z majoritní společnosti.

Pedagogičtí pracovníci byli ve svém vyjádření konstruktivnější. Jejich připomínky vycházejí z dlouhodobých zkušeností získaných během praxe. Jako možnosti zlepšení uvádějí: přísnější postih, směřovaný především k Romům jakožto uživatelům těchto projektů a měla by být v případě porušování pravidel zavedená určitá restrikce k jejich laxnímu přístupu? Dále je vhodné zamyslet se nad přerozdělováním financí, zjednodušení vykazování, více zapojit k sestavování projektů ředitele škol a zvýšit tlak na rodiče.

Jako další možnost zlepšení, a to nejen projektů, ale svým způsobem i situace ve společnosti uvedl jeden z dotazovaných pedagogů možnost internátního vzdělávání. Vzhledem k tomu, že mi byly předloženy argumenty poukazující na oprávněnost zavedení takového projektu, osobně se k tomuto názoru přikláním, neboť se domnívám, že přesto, že se nejen škola a další organizace působící v zájmu romských dětí a mládeže činí nejlepším možným způsobem, je návratem k původnímu rodinnému zázemí celá práce zbytečná. Jak jsem již uvedla, ideální možnosti jak docílit zlepšení soužití Romů v majoritní společnosti, je působit na romské děti. Z tohoto důvodu podporuji tuto možnost. Navíc se domnívám, že by se tak neprohlubovala vzájemná nevráživost mezi romským etnikem a majoritou.

Otázka č. 6 – Jak celkově hodnotíte dosavadní spolupráci v rámci projektu?

Tato otázka se rovněž původně vztahovala ke KC Maják. Odpovědi ze strany uživatelů se ke KC Maják vztahují a jsou pozitivního charakteru. Ve všech případech se uživatelé shodují na naplnění svých konkrétních potřeb a následných splnění cílů.

V případě pedagogických pracovníků se některé odpovědi ke KC Maják nevztahují, ale jsou hodnoceny projekty, jejichž součástí tito pedagogové jsou. Zpravidla je vyjádřena pozitivní kritika ve smyslu spokojenosti s dosavadním projektem, viditelné zlepšení v oblasti některých složek školního prostředí, dobrá spolupráce, možnosti vzájemné výměny infor-

mací vycházejících ze zkušenosti jak teoretické tak i praktické. Negativně byly hodnoceny národní projekty.

Tabulka znázorňuje zjednodušeně odpovědi pedagogů. Pedagogové označení v tabulce čísly 1, 4, 5 se vyjadřovali především ke KC Maják.

Tab. 1. Odpovědi pedagogů

Otázky	Pedagogové				
	1.	2.	3.	4.	5
Vnímání projektů	Kladně	Jak který. Šimůnková (negativní)	Účelové, nesplňují cíl	Rozporuplně	Nedotažené do konce
Výsledky projektů	Jsou časově omezené	Záleží na projektu	Za jistých podmínek pozitivní	Projekty se míjejí účinkem	Nejsou takové, jaké se očekávají
Smysl projektů	direktiva	Materiální a hmotné zabezpečení	Získat alespoň 30% návratnost	Pozitivní vliv na děti	Ukázat stejná práva a povinnosti
Plnění potřeb a cílů	pouze po dobu školní docházky	Cíl ano, potřeby - ne zcela	Za stých okolností	Cíle splňuje	Z části ano
Možnosti zlepšení	Přísnější postih	Přerozdělování financí, zjednodušení	Internátní vzdělávání	Spolupráce se školami a rodiči	klást tkal na rodinu
Hodnocení spolupráce	skvělé	dobře	dobře	dobře	dobře

6.1 Vyjádření se k výsledkům výzkumu

Uživatelé, kteří v rámci projektu spolupracovali, zejména se jednalo o spolupráci s některou z poskytovaných služeb v KC Maják, se k projektům podporujícím sociální integraci Romů vyjádřili většinou pozitivně. Realizovaný projekt je efektivní. Kazuistiky (viz přílohy) toto potvrzují a dle mé zkušenosti je hojně využíván skupinou obyvatel, pro které je prioritně určen.

V tomto případě může být vytýkáno, že výsledek byl a priori znám. Myslím si, že pokud by se k projektům vyjádřili pedagogové, kteří nakonec poskytnutí rozhovorů odmítli, byl by výsledek jednoznačně pozitivní, ovšem otázkou zůstává, jakou vypovídající hodnotu by měl. Tuto mou teorii potvrzuje rozhovor s bývalým pedagogem, který se vyjádřil následovně.

„To, že Vás odmítli, se dalo čekat. Ti, kteří by souhlasili s rozhovorem a poskytli pravdivé informace, by se zřejmě následně potýkali s nepříznivými podmínkami v zaměstnání. Pokud by odpověděli tak, jak se očekává, dostali by se do konfliktu se svým svědomím.“

V zájmu zachování anonymity tento rozhovor nebyl nahrán. Mohu říci, že s tímto tvrzením souhlasím.

Kazuistiky rovněž poukazují na to, že Romové spolupracují a projekty jim určené zpravidla využívají, ale pouze v tom rozsahu, kdy jsou plněny primární cíle.

6.2 Návrh řešení

Integraci Romů do majoritní společnosti se v České republice zabýváme velmi dlouhou dobu. V průběhu let se měnily nejen podmínky, ale i požadavky na Romskou menšinu. Žádný ze zatím zvolených přístupů k asimilaci Romů nebyl úspěšný. Buďto byl velmi benevolentní, nebo naopak direktivní. Aby bylo dosaženo naplnění tohoto cíle, je nutné zvolit takový přístup, který by byl kombinací obojího. Jak jsem již uvedla, Romům nikdy nebyla dána možnost prezentovat sebe a svou kulturu, tak jak to bylo umožněno jiným etnikům. Bohužel v současnosti není již možné vracet se zpět, a proto je nutné zaměřit svou pozornost na podporu romské kultury, ale zároveň striktně řešit prohřešky vůči společenským

pravidlům. V zájmu podpory jakési symbiózy nelze jednu skupinu nadřazovat druhé ve všech oblastech života.

Pominu oblasti trestního práva, kultury aj. a zaměřím se na návrh řešení v oblasti vzdělávání. Jelikož, jak již zde bylo zmíněno, základem úspěchu je dle mého názoru vhodné zaměřit svou pozornost co nejvíce na děti.

Jeden z pedagogů se v rámci rozhovoru vyjádřil k možnosti internátního vzdělávání. Tyto možnosti již byly několikrát předmětem diskuzí nejen v České republice, ale také na Slovensku. S úspěchem s tímto projektem se setkala Maďarsko a roku 1992 bylo založeno Gándhi Gymnazium.

Ze své zkušenosti mohu potvrdit, že Romové zejména z nižších sociálních vrstev mají s plněním školní docházky značné problémy. Nejsou výjimkami ani takové absence, kdy počet zameškaných vyučovacích hodin v rámci jednoho pololetí dosahuje 350 a více hodin. Bohužel tito žáci tak zpravidla opakují ročníky, často i první, což má za následek demotivaci žáků, nevytvářejí se kamarádské vazby a současně se neutvářejí studijní návyky, což se v konečném důsledku projeví v nízkém stupni vzdělání a s tím souvisejícími problémy, jako je nezaměstnanost apod.

Vzhledem k tomu, že někteří zastávají názor, že internátní vzdělávání podporuje izolaci rodin a odloučení dětí od rodin, je pravděpodobné, že návrhy v tomto duchu opět nebudou vyslyšeny.

Dle mého názoru by určitou možností, jak předejít vychování další generace romských osob, které nebudou schopné a způsobilé zařadit se do společnosti, bylo zavést internátní vzdělávání jako určitou represivní metodu.

Ze zkušenosti mohu říci, že pedagogové základních škol velice dobře spolupracují s orgány pracujícími v zájmu dětí (OSPOD, SAS, atd.), a tudíž by nebyl problém zjistit situaci romských dětí ve škole. Pokud by jejich absence a školní prospěch vysoce překračovaly meze únosnosti, bylo by navrženo internátní vzdělávání.

Zajímavým faktorem pro podnět k přijetí návrhu internátního vzdělávání by byl výzkum zaměřený na možnosti internátního vzdělávání, kterého by se zúčastnili nejen samotní Romové, ale celá veřejnost. Podmínkou je ovšem předložit adekvátní nezkreslené informace, které popisují nabízené možnosti, výhody, podmínky a důvody pro internátní vzdělávání.

ZÁVĚR

Specifickým problémem v české společnosti je soužití „neromské“ populace s romskou. Ta u nás tvoří významnou složku obyvatelstva s odlišným kulturním profilem. Přesto, že v naší společnosti je této problematice věnována mimořádná pozornost, je nezbytné se touto situací dále dlouhodobě a systematicky zabývat.

Projekty vznikající za účelem integrace Romů do společnosti jsou důležitým faktorem podílejícím se na vnímání Romů většinovou společností.

Efektivitu těchto projektů vnímají především uživatelé služeb, které v rámci projektů vznikají nebo jsou jimi podporovány. Zejména jsou pozitivně hodnoceny ty složky, které jsou výhradně určeny dětem. Dospělí zpravidla využijí pomoci k vyřešení akutní záležitosti, která nejvíce omezuje jejich život. Pokud dojde k vyřešení primárních problémů, dojde k částečnému splnění cíle a většina dospělých nemá zájem pokračovat.

Pedagogové efektivitu těchto projektů v takové míře již nevidí. Je to především z toho důvodu, že teoretické návody nekorrespondují s praxí. Projekty jsou především vytvářeny pod taktovkou teoretických odborníků bez empirických zkušeností. Tito lidé by uvítali více možností podílet se na tvorbě těchto projektů za přispění cenných rad vycházejících ze zkušeností získaných během dlouhodobé praxe. A proto se domnívám, že by tito zaangażovaní lidé měli být hlavními zdroji k tvorbě projektů.

Samozřejmě nejde jen o pedagogie a projekty zaměřené na vzdělávání a výchovu dětí.

I v jiných sférách podpory a pomoci, jako je například podpora zaměstnanosti, bydlení, prevence kriminality aj. je vhodné dopřát sluchu lidem, kteří vědí, o čem mluví. Mimo jiné je nejvyšší čas přiznat si také, že je nutné potírat ty aktivity, které nejsou v souladu s normami společnosti. Zde bych zmínila podmínky pro bydlení romských rodin, které jsou často na hranici ohrožení života, ale které se bohužel staly zajímavým výnosným obchodem. Vysoké platby ze strany státu za hazard se životem lidí je jedním z problémů, který je vnímán společností velmi nelibě.

Nabídněme těmto lidem sociální byty, které nebudou dále degradovat jejich lidskou důstojnost, ale pouze za předpokladu, že školní absence jejich dětí nebude nadstandardní, nebudou proti nim vedena žádná trestní či častá přestupková řízení, budou se snažit hledat zaměstnání a nezneužívat pouze solidarity státu, apod.

Romové tak budou mít možnost sami si zvolit, kterou alternativu přijmou.

Sociální zázemí, ze kterého pocházejí dnešní romské děti, je nepodnětné, často je v rodinách nadstandardní počet dětí, chybí finanční prostředky, rodiče jsou nezaměstnaní. Tyhle faktory se odrážejí ve vývoji další generace, která v případě, že nedojde ke změně, bude opět žít na okraji společnosti a patologické sociální podmínky bude poskytovat následujícím generacím.

Přínos této práce spatřuji především v tom, že by mohla posloužit jako „návod“ jakým způsobem pomoci Romům začlenit se a přesto si zachovat svou identitu. A majoritní společnosti pomoci přijmout Romy, a přitom akceptovat jejich rozdílnost.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BAKOŠOVÁ, Z., et al., 2011. *Teórie sociálnej pedagogiky: Edukačné, sociálne a komunikačné aspekty*. Bratislava: Slovenská pedagogická spoločnosť SAV. ISBN 978-0-970675-0-2.

BAKALÁŘ, P., 2004. *Psychologie Romů*. Praha: Votobia. ISBN 80-7220-180-8

BALVÍN, J., 2000. *Romové a alternativní pedagogika*. Ústí nad Labem: Hnutí R. ISBN 80-902461-7-6

BALVÍN, J., KWADRANS, L., 2009. *Situation of Roma Minority in Czech, Poland and Slovak*. Wroclaw: Prom. ISBN 978-83-928354-1-7

COHN, W., 1973. *The Gypsies*. Addison-Wesley publishing company. ISBN 0-201-11362-7

ERIKSEN, T. H., 2008. *Sociální a kulturní antropologie: Příbuzenství, národnostní příslušnost, rituál*. Praha: Portál 2008. ISBN 978-80-7367-465-6

GAVORA, P., 2000. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido. ISBN: 80-85931-79-6

HARTL, P., 2004. *Stručný pedagogický slovník*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-803-1

HARTL, P., HARTLOVÁ, H., 2004. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-303-X

HELUS, Z., 2007. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-1168-3.

HIRTL, T., JAKOUBEK, M., 2006. *Romové v osidlech sociálního vyloučení*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. ISBN 80-86898-76-8

KRAUS, B., 2008. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3.

KUČEROVÁ, S., 1996. *Člověk, hodnoty, výchova*. Prešov: ManaCon. ISBN 80-85668-34-3.

MATOUŠEK, O., 2003. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 80-86429-19-9.

NAKONEČNÝ, M., 2009. *Sociální psychologie*. Praha: Academia. ISBN 978-80-200-1679-9

NAVRÁTIL, P. a kol., 2003 *Romové v české společnosti*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-741-8

NEČAS, C., 1998. *Romové v České republice včera a dnes*. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 80-7067-952-2

PROKEŠOVÁ, M., 2010. *Romové, otázky a hledání odpovědí*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě. ISBN 978-80-7329-249-2

PRŮCHA, J., 2006. *Multikulturní výchova*. Praha: Triton. ISBN 80-7254-866-2

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J., 1995. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-029-4

RINGOLD, D., ORENSTEIN, M. A., WILKENS, E., 2005. *Roma in an Expanding Europe: Breaking the Poverty Cycle*. Washington: The World Bank. ISBN 0821354574

ŘÍČAN, P., 2000. *S Romy žít budeme-jde o to jak*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-410-9

ŠATLAVA, L., 2009. *Jazyk a identita etnických menšin. Možnosti zachování a revitalizace*. Praha: SLON. ISBN 978-80-86429-83-0.

ŠÍŠKOVÁ, T., 1998. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-285-8.

ŠÍŠKOVÁ, N., 2008. *Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii*. Praha: Linde. ISBN 978-80-7201-710-2

ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K., 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-313-0

UNUCKOVÁ, M., 2007. *Žiji mezi námi: historie a současnost Romů*. Karviná: Občanské sdružení „Sdružení Romů Severní Moravy“. ISBN 978-80-239-9286-1

VÁGNEROVÁ, M., 2007. *Základy psychologie*. Praha: Nakladatelství Karolinum. ISBN 978-80-246-0841-9

OSTATNÍ ZDROJE:

Agentura pro sociální začleňování - Sociální začleňování v obci, Praha: 2012. ISBN 978-80-7440-068-1

Agentura pro sociální začleňování - Vzdělávání, Praha: 2012. ISBN 978-80-7440-068-1

PAPE, I., 2007. *Jak pracovat s romskými žáky*. Praha: Slovo 21.

POLÁČKOVÁ, L., 2003. *Malý průvodce romského průvodce v Ostravě*. Ostrava: Asociace holandských municipalit.

Strategie integrace romské komunity Moravskoslezského kraje na období 2011 – 2014, Ostrava: Krajský úřad Ostrava. ISBN 978-80-87503-08-09

Zákon č. 94/1963 Sb., *o rodině*, ve znění pozdějších předpisů. 2011. Praha: Leges, s. r. o. ISBN 978-80-87212-96-7

Česko. Zákon č. 273/2001 ze dne 2. srpna 2001 o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. [cit. 2013–01-03]. Dostupné také z: <http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rnm/mensiny/narodnostni-mensiny-15935/>

Česko. Zákon č. 108/2006 ze dne 14. března 2006 o sociálních službách. MPSV[online]. [cit. 2013–02–26]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/7334>

Česko. Vyhláška č. 505/2006 ze dne 15. listopadu 2006 kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách. MPSV[online]. [cit. 2013–02–26]. Dostupné také z: <http://www.mpsv.cz/cs/7334>

Informační centrum OSN [online]. [cit. 2013-01-26]. Dostupné také z: <http://www.osn.cz/lidska-prava/?kap=42&subkap=44>)

Agentura pro sociální začleňování [online]. [cit. 2013-01-13]. Dostupné také z: <http://www.mpsv.cz/cs/7377>

Evropský sociální fond v ČR [online]. [cit. 2012-12-19]. Dostupné také z: <http://www.esfcr.cz/projekty/komunitni-centrum-majak-v-orlove>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

aj.	a jiné
apod.	a podobně
atd.	a tak dále
cit.	citováno
ČR	Česká republika
ČSSR	Československá socialistická republika
IP	Individuální plán
KC	Komunitní centrum
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MŠMT	Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy
např.	na příklad
OSN	Organizace spojených národů
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
popř.	popřípadě
s.	strana
SAS	sociálně aktivizační služby
Sb.	sbírky
tab.	tabulka
tzv.	tak zvaný
UV KSČ	Ústřední výbor Komunistické strany Československa
.	.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1.	Příloha
Obr. 2.	Příloha
Obr. 3.	Příloha
Obr. 4.	Příloha

SEZNAM TABULEK

Tab. 1. Odpovědi pedagogů

65

SEZNAM PŘÍLOH

P I	Vyhodnocení otázky č. 1
P II	Vyhodnocení otázky č. 2
P III	Vyhodnocení otázky č. 3
P IV	Vyhodnocení otázky č. 4
P V	Vyhodnocení otázky č. 5
P VI	Vyhodnocení otázky č. 6
P VII	Kazuistika č. 1
P VIII	Kazuistika č. 2
P IX	Kazuistika č. 3
P X	Kazuistika č. 4
P XI	Kazuistika č. 5
P XII	Obrázek č. 1
P XIII	Obrázek č. 2
P XIV	Obrázek č. 3
P XV	Obrázek č. 4

PŘÍLOHA P I: VYHODNOCENÍ OTÁZKY Č. 1

1. Jakým způsobem vnímáte projekty vznikající za účelem integrace Romů do společnosti?		
Respondenti	KATEGORIE	
	Způsob vnímání projektů	Účel integrace Romů
	KÓDY	
Respondent č. 1 uživatel	Pozitivní vnímání Podpora	Zamezení segregace
Respondent č. 2 uživatel	Radost ze vzniku centra Možnost naučit se něco nového	Možnost využití poradny Kroužky pro děti
Respondent č. 3 uživatel	Záleží na projektu KC Maják (kladné hodnocení)	Bez vyjádření
Respondent č. 4 uživatel	Nelíbí se Nechuť se učit Neochota plnit podmínky Vhodné pro děti	Bez vyjádření
Respondent č. 5 uživatel	Pomohou V některých případech škodí	Jsou účelné
Respondent č. 6 pedagog	Kladné vnímání Omezeno školní docházkou	Pomoc pro Romy
Respondent č. 7 pedagog	Podle typu projektu Otázka přidělování financí Nedůvěra k projektům v podání p. Šimůnkové	Návody a postupy v rámci inkluze Začlenění žáků se sociokulturním znevýhodněním
Respondent č. 8 pedagog	Projekty jsou účelové	Nesplňují cíl
Respondent č. 9 pedagog	Rozporuplné vnímání Začíná se stále znova	
Respondent č. 10 pedagog	Správná věc Nedotažené do konce Projekty víc rozpracovat do hloubky	

PŘÍLOHA P II: VYHODNOCENÍ OTÁZKY Č. 2

2. Jaké výsledky dle Vašeho názoru přináší tyto projekty?	
Respondenti	KATEGORIE - Výsledky projektu
	KÓDY
Respondent č. 1 uživatel	Vděčnost za tyto projekty I jeden vyřešený je vítězství
Respondent č. 2 uživatel	Reference Doprovod uživatelů Přístup k poradenství
Respondent č. 3 uživatel	Podle řešeného případu Vlastní zkušenost (dobrá)
Respondent č. 4 uživatel	Dobré výsledky
Respondent č. 5 uživatel	Velmi dobré výsledky Naplnění cílů
Respondent č. 6 pedagog	Výsledky jsou viditelné pouze po určitou dobu Pouze pro žáky ZŠ
Respondent č. 7 pedagog	Podle typu projektu. Začlenění do běžného života Volnočasové aktivity Příprava na výuku Zapojení rodičů
Respondent č. 8 pedagog	Pozitivní v případě neziskových organizací Velké množství neziskových organizací nesplňují očekávané výsledky
Respondent č. 9 pedagog	Míjejí se účinkem V případě KC Maják se dostavují výsledky
Respondent č. 10 pedagog	Nejsou takové, jak se předpokládají

PŘÍLOHA P III: VYHODNOCENÍ OTÁZKY Č. 3

3. V čem vidíte smysl těchto projektů?	
Respondenti	KATEGORIE - Smysl projektů
	KÓDY
Respondent č. 1 uživatel	Možnost mít se na někoho obrátit Nalezení práce, začátek nového života Pochopení, že lidé patřící k majoritě nejsou špatní Hrdost, napravení vztahů
Respondent č. 2 uživatel	Zapojení do komunikace Zajištění volného času pro děti Využití doučování
Respondent č. 3 uživatel	Lepší pohled na členy majoritní skupiny
Respondent č. 4 uživatel	Bez vyjádření
Respondent č. 5 uživatel	V pomoci Možnost svěřit se s problémy
Respondent č. 6 pedagog	Sociální pracovníci usměřují Romy (direktiva) Doprovody uživatelů (SPC) Zapojení rodičů
Respondent č. 7 pedagog	Materiální a hmotné zabezpečení Některé nedostatečně zaměřeny na praxi
Respondent č. 8 pedagog	Smyslem by mělo být většinové začleňování Smysl by měla alespoň 30% úspěšnost projektů Delší udržitelnost
Respondent č. 9 pedagog	Smysl KC Maják je v umístění objektu Dobrý vliv zaměstnanců na děti
Respondent č. 10 pedagog	Uvědomění si stejných práv a povinností

PŘÍLOHA P IV: VYHODNOCENÍ OTÁZKY Č. 4

4. Myslíte si, že projekt naplňuje potřeby cílové skupiny a splňuje svůj stanovený cíl?		
Respondenti	KATEGORIE	
	Naplnění potřeb	Splnění cíle
	KÓDY	
Respondent č. 1 uživatel	Ano (splňuje)	Ano (splňuje)
Respondent č. 2 uživatel	Ano (splňuje)	Ano (splňuje)
Respondent č. 3 uživatel	Ano (splňuje)	Ano (splňuje)
Respondent č. 4 uživatel	Splňuje potřeby obecně Potřeby dětí	Ano (podle zadané zakázky)
Respondent č. 5 uživatel	Ano (splňuje)	Ano (splňuje)
Respondent č. 6 pedagog	Ano, pouze dočasně	Ano (dočasně, podle zakázky)
Respondent č. 7 pedagog	Zcela nenaplňuje Důležité je zázemí Pomoc s přípravou Nesplníme potřeby soc. zázemí	Ano (splňuje)
Respondent č. 8 pedagog	Chyba v nespolupráci s pedagogy	Dle záměru je cíl vymezen
Respondent č. 9 pedagog	Potřeby dětí splňuje	KC Maják cíle splňuje
Respondent č. 10 pedagog	Cíle ovlivňuje působení rodiny	Z části ano

PŘÍLOHA P V: VYHODNOCENÍ OTÁZKY Č. 5

5. Napadá Vás, co by se dalo zlepšit?	
Respondenti	KATEGORIE -Možnosti zlepšení
	KÓDY
Respondent č. 1 uživatel	Delší trvanlivost projektů
Respondent č. 2 uživatel	Momentálně dostačující
Respondent č. 3 uživatel	Momentálně dostačující
Respondent č. 4 uživatel	Dlouhodobé trvání KC
Respondent č. 5 uživatel	Obecné seznámení s projekty
Respondent č. 6 pedagog	Přísnější postih
Respondent č. 7 pedagog	Přerozdělování peněz do projektů Zjednodušení vykazování Umožnit ředitelům podílet se na přerozdělování financí podle konkrétních potřeb žáků
Respondent č. 8 pedagog	Možnost interního vzdělávání od 6 let Stírání sociálního rozdílu Úspěšný projekt bude přínosem pro společnost
Respondent č. 9 pedagog	Rozšířit spolupráci se školami Zamezit záškoláctví
Respondent č. 10 pedagog	Větší tlak na rodiče

PŘÍLOHA PVI: VYHODNOCENÍ OTÁZKY Č. 6

6. Jak celkově hodnotíte dosavadní spolupráci v rámci projektu?	
Respondenti	KATEGORIE -Dosavadní průběh
	KÓDY
Respondent č. 1 uživatel	Maximální spokojenost Část cílů splněna
Respondent č. 2 uživatel	Spokojenost (kladné hodnocení)
Respondent č. 3 uživatel	Spokojenost (kladné hodnocení)
Respondent č. 4 uživatel	Spokojenost (kladné hodnocení)
Respondent č. 5 uživatel	Spokojenost (kladné hodnocení)
Respondent č. 6 pedagog	Spokojenost (kladné hodnocení) Zlepšení školní docházky, prospěchu
Respondent č. 7 pedagog	Spokojenost (kladné hodnocení) s konkrétním projektem Možnost kooperace a sdílení informací Negativní hodnocení národních projektů
Respondent č. 8 pedagog	Spokojenost s dosavadním projektem
Respondent č. 9 pedagog	Spolupráce aktivní Viditelné výsledky
Respondent č. 10 pedagog	Osobní zkušenost v rámci spolupráce dobrá Horší je zkušenost kamarádky

PŘÍLOHA PVII: KAZUISTIKA Č. 1

Rodinná anamnéza:

Rodinu tvoří celkem devět členů. Dva dospělí, kteří spolu žijí ve vztahu druh družka, šest dcer ve věku 19, 16, 13,12,10,8 let (z toho 2 nejstarší nejsou společnými dětmi obou partnerů) a syn (6). Nejstarší dcera žije v zahraničí. Rodina se dlouhodobě potýká s těmito problémy: nevhodné bydlení, rodina žije v domě, kde chybí teplá voda, je zde nedostatečné vybavení nábytkem, v objektu se vyskytují myši a hmyz. Dále je to dlouhodobá nezaměstnanost obou partnerů, otec má pouze příležitostné brigády. Rodiče se často dostávají do konfliktů kvůli nejstarší dceři, která žije ve společné domácnosti. Matka má k výchově a vzdělávání velmi laxní přístup. Otec toto chování odsuzuje a snaží se dceru přesvědčit, aby se alespoň vyučila. Dle vyjádření pedagogů se u dětí navštěvujících základní školu objevuje ve velké míře absence a je zde minimální příprava do vyučování (chybí úkoly, pomůcky aj.), dále byla děvčata opakovaně upozorňována na nedostatečnou hygienu. Toto byly důvody ke zkontaktování služby sociální asistence.

Individuální plán (IP):

Rodina začala se službou sociální asistence spolupracovat v druhé polovině října 2012 na základě doporučení OSPOD. Původně mělo jít o řešení školní absence a přípravy do vyučování a nalezení vhodného ubytování.

V rámci schůzky kdy byl sestavován IP, se oba partneři shodně vyjádřili k tomu, že by mimo jiné chtěli pomoci i při podání žádosti o studium dcery na odborné učiliště a vyřízení jejího občanského průkazu, který si měla vyřídit již před 18 měsíci, a dále o vyřízení dluhu na zdravotním pojištění dcery, které vzniklo z důvodů, že slečna po ukončení ZŠ nenastoupila k dalšímu vzdělávání, ani se nepřihlásila do evidence úřadu práce a zdravotní pojištění si neplatila.

V rámci sestavení IP byla nabídnuta podpora ze strany sociálního pracovníka ve formě kontaktování vedení odborného učiliště, pomoc při vyřízení potřebných dokumentů před nastoupením na OU. Dále pomoc s vyřízením OP, pomoc se školní přípravou (doučování). Kontaktování majitelů ubytoven, RPG bytů, aj.

Vývoj situace:

S matkou a dcerou byla absolvována veškerá jednání za účelem přijetí dcery ke studiu. Rovněž byl navštíven speciální pedagog působící přímo ve škole. Na začátku listopadu byla dcera přijata ke studiu na obor stravovací a ubytovací služby. Rovněž byl vyřízen OP. Dva týdny po nástupu na OU měla slečna již 48 neomluvených hodin a na konci měsíce listopadu podala žádost o ukončení studia.

Spolupráce rodičů a dalších děvčat byla po vyřízení prioritních cílů (OP, OU) minimální. Veškeré pokusy o zkontaktování rodiny byly neúspěšné.

Na začátku ledna byla ukončená spolupráce ze strany uživatelů. Jako důvod byl uveden rozchod partnerů.

V polovině měsíce března se dostavila paní do Komunitního centra Maják za účelem sepsání a podání žádostí o byt ke společnosti RPG. Tuto záležitost převzala pracovnice občanské poradny.

PŘÍLOHA PVIII: KAZUISTIKA Č. 2

Rodinná anamnéza:

Rodinu tvoří celkem 6 členů. Dva dospělí, kteří spolu žijí ve vztahu druh družka, dcera (7) a tři synové (9, 8, 1). Nejstarší syn (9) žije u babičky. Rodina se dlouhodobě potýká s dluhy a nezaměstnaností. Dalšími problémy jsou nevyhovující bydlení (ubytovna), velká míra školní absence (350h/1. pololetí, na základě této skutečnosti dcera opakuje první třídu), neplnění povinných zdravotních prohlídek a očkování dětí, zejména staršího syna, který je zdravotně handicapován. Otec neprojevuje zájem o rodinu, neplní své povinnosti (např. nevyzvedl syna ze školy, zasahovala pracovnice OSPOD).

Individuální plán (IP):

Na základě doporučení OSPOD začala rodina na začátku měsíce října spolupracovat se službou sociální asistence. Mezi cíle vzájemné spolupráce byly zahrnuty tyto: plnění školních povinností. Řádná docházka a řádně omlouvaná absence dětí (8,7). Dále pravidelná návštěva lékařů, zejména v případě staršího syna (8). Pomoc při hledání vhodného ubytování. Kontaktování majitelů ubytoven, RPG bytů, aj.

Vývoj situace:

Otec nepodepsal smlouvu se službou, ani se jiným způsobem nepodílel na spolupráci mezi rodinou a službou. Za účasti matky byly domluveny termíny odborných vyšetření staršího syna a očkování mladšího. Po vzájemné domluvě s třídní učitelkou byly doplněny chybějící omluvenky za absenci dcery. Matka přislíbila rovněž uhradit dluh za školní pomůcky, které škola nakoupila. Dále matka nespolupracovala a v případě pokusu o schůzku se zapírala.

Ke konci měsíce října matka zkontaktovala sociální pracovníci za účelem doprovodu na výchovnou komisi ve škole, kde byla projednávána častá absence dětí.

Učitelé vyšli matce vstříc, opět jí umožnili doplnění omluvenek a byl stanoven termín, do kdy bude zaplacen dluh. Matka se na schůzce vyjádřila, že se zřejmě budou stěhovat mimo město.

V polovině měsíce prosince se rodina odstěhovala bez poskytnutí jakýchkoliv informací. Na základě této skutečnosti byla ukončena smlouva.

PŘÍLOHA P IX: KAZUISTIKA Č. 3

Rodinná anamnéza:

Rodinu tvoří celkem 4 členové. Dva dospělí, kteří spolu žijí v manželském svazku, dcera (5) a syn (2). Rodina se dlouhodobě potýká s dluhy a nezaměstnaností. Dalšími problémy jsou nevyhovující bydlení (ubytovna) a dluhy. Manželé mají k řešení problémů velmi laxní přístup. Jsou si plně vědomi možnosti řešení dluhů, případných exekucí a dalších záležitostí. Často jsou jejich výpovědi k řešení dluhové situace pohrdavé. „*Co mi můžou vzít, nic nemám a tohle všechno je majetek ubytovny.*“ aj.

Ve vztahu k dětem je diametrální rozdíl. Syn je před dcerou rodiči, zejména otcem protěžován.

Individuální plán (IP):

Rodina začala se službou sociální asistence spolupracovat v polovině měsíce října z vlastního popudu. Zejména za účelem pomoci získání RPG bytu.

Na základě sdělení dětské lékařky má rodina s dcerou docházet do dětského kolektivu (např. klub dětí a maminek v KC Maják) z důvodu podpory socializace. Jelikož rodinné prostředí je nepodnětné.

Vývoj situace:

Manželé se ve stanoveném termínu dostavili do KC a byla s nimi sepsána žádost o byt RPG. Následně byla odeslána k posouzení o přidělení bytu.

S dcerou dvakrát navštívili klub dětí a maminek. Dívka byla velmi šikovná, aktivně se zapojovala do všech akcí, které klub dětem a rodičům poskytuje. Tato skutečnost se nelíbila otci a další návštěvy v KC se již nekonaly.

Otec záměrně sráží jakoukoliv snahu dcery prosadit se. V případě, že dívka dostala omalovánky a pastelky, se vyjádřil následovně: „*ona je debil, ona to nepochopí, neumí to.*“ Bohužel takové to hodnocení dcery není ojedinělé. Vzhledem k tomu, že se již otec vyjádřil „*na debily se dostávají dávky*“ a jeho další chování k dceři je v rozporu s běžným chováním rodičů k dětem, byl dán podnět k prošetření na OSPOD.

Přidělení bytu bylo odmítnuto bez sdělení důvodu. Rodina dosud spolupracuje.

PŘÍLOHA PX: KAZUISTIKA Č. 4

Rodinná anamnéza:

Rodinu tvoří jedenáct členů. Dospělí žijící ve vztahu druh družka a devět dětí ve věku (6 – 15 let). Rodina se potýká s problémy vycházejícími z nezaměstnanosti, velkými dluhy, špatnou školní docházkou a trestnou činností.

Rodina byla nucena urychleně najít si nové bydlení, jelikož z bytu, který užívali, byla rodina soudně vystěhována. V tomto případě se jednalo o velký problém, jelikož kapacity ubytoven nejsou pro ubytování jedenácti členů rodiny.

Individuální plán (IP):

Rodina začala se službou sociální asistence spolupracovat na základě doporučení OSPOD.

Do individuálního plánu bylo zahrnuto především hledání nového bydlení. V tomto případě přicházela v úvahu pouze ubytovna, jelikož rodina neprovila zájem např. o azylový dům pro matky s dětmi (není možné ubytovat partnera), vzhledem k vysokým dluhům na nájemch bylo bezpředmětné žádat o přidělení RPG bytu.

Dále se rodiče zavázali zaplatit dluh třídní učitelce, které nejstarší syn odcizil hotovost ve výši cca 2600 Kč. Na základě vzájemné domluvy mezi učitelkou a rodinou byl sestaven splátkový kalendář a dohodnutá částka k zaplacení pouze 1000 Kč.

Vývoj situace:

Na základě spolupráce s majitelem ubytovny byla rodina ubytována v bytovém domě, kde má k dispozici byt 4 + 1. Dále jsou postupně plněny všechny závazky vycházející z nájemní smlouvy.

Rodiče dle stanoveného splátkového kalendáře splácejí dlužnou částku třídní učitelce.

Spolupráce s rodinou je dobrá a nadále pokračuje.

PŘÍLOHA PXI: KAZUISTIKA Č. 5

Rodinná anamnéza:

Rodinu tvoří tři členové. Dospělí žijící ve vztahu druh družka a syn 14 let. Rodina se potýká s problémy vycházející z nezaměstnanosti, velkými dluhy, špatnou školní docházkou a přípravou do školy. Nevhodné ubytování (ubytovna – jeden pokoj pro 3 členy). Syn ve velké míře zanedbává školní povinnosti. Matka jej nevědomky v tomto ohledu plně podporuje. Otec se doma zdržuje minimálně. Občas příležitostně pracuje v rámci různých brigád.

Individuální plán (IP):

Rodina začala se službou sociální asistence spolupracovat na základě doporučení OSPOD.

Do individuálního plánu bylo zahrnuto především hledání nového bydlení.

Dále zlepšení školní docházky a přípravy do vyučování. Následně byl stanoven termín doučování.

Vzhledem k tomu, že rodina rovněž dluží na nájemném, byl sestaven splátkový kalendář.

Vývoj situace:

Syn na doučování dochází sporadicky. Školní docházka je stále velmi špatná. Matka omlouvá všechny synovy absence špatným zdravotním stavem (astma).

Bylo nalezeno vhodné ubytování v jednom z bytových domů. Bohužel není možné se zatím stěhovat, jelikož objekt nemá kolaudační rozhodnutí.

Matka neustále dochází do KC a informuje se, kdy je možné se nastěhovat. Bohužel není v kompetenci sociálních pracovníků řešit problémy spadající do kompetencí odboru výstavby.

Spolupráce s rodinou je v některých oblastech dobrá a nadále pokračuje.

PŘÍLOHA P XII: OBRÁZEK Č. 1

Výroba loutkového divadla v rámci volnočasových aktivit v KC Maják

PŘÍLOHA P XIII: OBRÁZEK Č. 2

Doučování v rámci sociálně aktivizační činnosti v KC Maják

PŘÍLOHA PXIV: OBRÁZEK Č. 3

Kynologická přednáška v rámci volnočasových aktivit v KC Maják

PŘÍLOHA PXV: OBRÁZEK Č. 4

„Člověče nezlob se“ KC Maják